

H. VELDKAMP

DE DAG VAN DEN
ZOON DES MENSEN

www.christelikemedia.org

Inhoud

Inhoud	3
Ten geleide.....	4
I. De dag van den Zoon des mensen	5
II. De verwachting	6
III. Verzakelijking van het leven	8
IV. Organisatie.....	12
V. Parousie en Egoïsme	15
VI. Porousie en Schisma	19
VII. Propaganda	21
VIII. Parousie en Zending.....	25
IX. <i>Linggadjati</i> , Echtscheiding en Communisme.....	30
X. Het vierde rijk	34
XI. De wederhouder.....	41
XII. Sijnthese	46
XIII. De valse Christus	50
XIV. Het jeugdvragestuk	55
XV. Parousie en Wetenschap.....	58
XVI. Halfslachtingheid	61
XVII. Gebrek aan spanning	64

Ten geleide

Wat in dit boekje staat, put de Schriftgegevens over "de dag van den Zoon des mensen" bij lange na niet uit.

Hetgeen ook de bedoeling niet was.

Wat mij tot het schrijven drong was in de eerste plaats het feit, dat de wederkomst des Heren bij ons volk niet leeft. Wij geloven het allemaal wel per artikel zoveel van de belijdenis, maar we leven er niet uit.

Een tweede reden is, dat er over de wederkomst van Christus, en met name over de daaraan voorafgaande "tekenen der tijden" veel verkeerde denkbeelden in omloop zijn. Men leeft teveel bij het sensationele, en vergeet dat het allemaal zo vlakbij, en tegelijk zo "gewoon" is. Men zal bij de lectuur ontdekken, dat dit laatste tot schamens toe wordt gerepeteerd. Ik hoop niet, tot vervelens toe, maar toe dan maar! Als door een en ander de dag van den Zoon des mensen wat dichter binnen veler gezichtskring getrokken wordt, is in elk geval mijn doel volledig bereikt.

I. De dag van den Zoon des mensen

De titel van dit boekje: "De dag van den Zoon des mensen", is, zoals men weet, ontleend aan Lukas 17:26. Ieder begrijpt hieruit terstond, dat hier het een en ander gezegd zal worden over "de laatste dingen". In onze geloofsbelijdenis staat nog altijd een "artikel" over de wederkomst des Heren, maar of dit ook ons christelijk leven en denken beheerst, is een heel andere kwestie. Ook in deze zal het wel zó zijn, om met H. Bavinck te spreken, dat velen nog wel hun belijdenis geloven, maar niet hun geloof belijden. De spanning is er uit. Het "Kom, Here Jezus!" is verstomd. In de voorbijgegangene jaren van Nazi-terreur en bezettingsrazernij scheen de koers van de toekomstverwachtingen iets te gaan stijgen, werd er hier en daar een woordje over gewisseld en werd het visioen van de vier paarden uit Openb. 6 weer een geliefd preekthema. Toen de bevrijding gekomen en het doorstane leed als een boze droom voorbij was, zat die "verwachting" even stevig geblokkeerd als ons oude geld, en kon men in 't gunstigste geval zeggen, dat ze in het giraal verkeer was opgenomen. Voorzover we nu nog uitzien, is dat naar de tijd, dat de boter van de bon afkomt, dat we weer voor een redelijke prijs een behoorlijk costume kunnen kopen, dat we weer meer luxe kunnen genieten, en dat het gezeur met die vervelende Soekarno eens uit is, die roet in onze rijsttafel komt gooien.

Het is in zekere zin wel te begrijpen, dat in tijden als de tanks denderen en het afweergeschut blaft, de toekomstverwachting meer dan anders opveert. We gaan dan direct combineren: oorlogen en geruchten van oorlogen; de onmiskenbare voortekenen van 's Heren komst! Ook de Catechismus verbindt de wederkomst des Heren met "droefenis en vervolging": men ruikt er de brandstapellucht in! Maar dit mag ons er toch geen ogenblik toe verleiden, de verflauwing dezer verwachting in de jaren dat men ruimer adem kan halen, als normaal te gaan beschouwen, of ook de vereiste spanning als overspanning te disqualificeren. Want vooreerst blijft voor een gelovige altijd de droefenis, zij het niet onder vervolging en druk, dan toch over de zonde. Wij bedroeven den H. Geest telkenmale als we de zonde minder ernstig gaan nemen dan narigheid en verdriet. De zonde is de allerzwaarste last, die we mee te torsen hebben, en zij is het, die alles lelijk maakt, en zelfs op de mooiste dingen vlekken gooit. Wie de zonde in al haar afschuwelijkheid leerde kennen, heeft er dagelijks last van, en kan niets anders dan al maar reikhalzend uitzien en snakken naar de dag, dat Christus wederkomt, om alles nieuw te maken.

In de tweede plaats geeft de Schrift geen voldoende steun aan de veelverbreide gedachte, dat Christus juist wederkomen zal in tijden van oorlogsrumoer. Veel meer is te zeggen voor de mening, dat het geen tijd van afbraak, maar van wederopbouw zal zijn, geen geschroeiende aarde en verwoeste steden, maar 'a periode van welvaart en bloei, van hoge beschaving en glinsterende cultuur, van vrede en geen gevaar. In de ure, wanneer gij het *niet* meent, zal de Zoon des mensen komen. Een van de frappantste "tekenen der tijden" is juist dat niemand de tekenen ziet.

II. De verwachting

De kerk des Heren is kerk der toekomst, daar leeft ze bij, en zodra dit niet meer het geval is, en het Maranatha gaat verstommen, is zij bezig te verwereldlijken, en haar karakter te verloochenen. Tijdens de bezetting noemden wij iemand, die niet verlangend uitzag naar de terugkeer van de koningin, een slecht vaderlander, en dat was nog zeer sparend uitgedrukt. Het lag soms op de grens van verraad. Welke naam moeten we dan geven aan iemand, die niet verlangend uitziet naar de terugkeer van onzen Koning en Heiland, Jezus Christus? Goede vaderlanders en goede burgers van het Koninkrijk der hemelen zijn het in geen geval. Als een man geruime tijd buitenslands geweest is, is het helemaal niet normaal, dat z'n vrouw niet naar hem verlangt. Dan hapert er wat. En we zullen dus maar, op z'n zachtst gesproken, vaststellen, dat het abnormaal is, als de bruidskerk niet verlangt naar haar Bruidegom, en het gebed verleerd heeft: Kom, Here Jezus. Van deze abnormaliteit hebben secten en groepen van allerlei schakering dan ook haastig en gretig gebruik gemaakt, of ik kan beter zeggen, misbruik gemaakt, om allerlei fantasieën uit te broeden over de wederkomst des Heren, en zich te buiten te gaan aan overspannen bespiegelingen. Waar bij de kerk de *spanning* afwezig is, schijnt het gevaar voor *overspanning* niet groot te zijn, wat mij evenwel niet verhinderen mag om op te merken, dat zowel het te weinig als het te veel aan spanning fout is. Het leven bij de wederkomst van Christus behoeft helemaal niet te betekenen het verlies van alle werkelijkheidsbesef of het zich overgeven aan dromerijen, en men moet heus niet denken, dat de verwachting van 's Heren komst en het uitzien naar Zijn dag ons zou maken tot onpractische dromers. In het jaar 1000 onzer jaartelling, toen bijna iedereen meende dat het einde aller dingen nabij was, legden velen het werk neer, en deden tallozen afstand van hun bezit, zodat het maatschappelijk leven in een chaotische toestand kwam. De fout van deze lieden was niet, dat zij ernst maakten met de komst des Heren, maar dat ze dit op een verkeerde manier deden. Het is bekend genoeg, dat zij die in de tijd der bezetting met ernstig geloof vasthielden aan het herstel van ons koninkrijk, de hardste werkers waren, en vooraan stonden in het verzet. Het waren juist de halven die de handen in de schoot lieten zinken en het oor te luisteren legden naar de misleidende propaganda. Nu, zo is het hier ook. Wie het artikel van de wederkomst des Heren goed verstaat en vast gelooft, zal tot het laatste moment z'n roeping zien om te vechten in heilig verzet, en die wordt ook niet haastig bewogen door allerlei chiliastische propaganda.

Het nuchtere geloof houdt daarom ook rekening met het feit, dat de dag des Heren niet te berekenen valt. Van die dag en die ure weet niemand, en geheel onverwacht, als een dief in de nacht, zal de Zoon des mensen komen. Het enige wat wij hebben te doen is, te letten op de *tekenen* der tijden.

Men moet dit goed verstaan.

Die tekenen der tijden zijn niet allerlei schokkende gebeurtenissen, maar ze zijn juist af te lezen (zoals we nader zien zullen) uit de gebeurtenissen in de wereld, die wij als heel normaal en gewoon zijn gaan zien. De ontwikkeling der historie zal er juist toe leiden, dat we die "tekenen" gans niet abnormaal, maar heel normaal vinden, precies zoals Israël in de woestijn al helemaal gewend was aan het wonder, dat er manna uit de hemel regende. Men vond langzamerhand, dat dit zo hoorde, evenals wij er aan gewend zijn, dat het koren zo maar uit de aarde groeit — toch eigenlijk óók een wonder! En omdat het abnormale normaal en het ongewone gewoon gaat worden, is er het grote gevaar, dat niemand meer op de "tekenen der tijden" let, en heel de kerk, de wijze zowel als de dwaze maagden, sluimerig worden en in slaap zakken.

Het is in de tweede plaats helemaal de bedoeling van deze "tekenen" niet, om ons schrik in te

boezemen en angst aan te jagen. Het is om zo te zeggen de teken-spraak der liefde. Twee geliefden verstaan elkaar zonder woorden. Door de "tekenen" herinnert de Bruidegom zijn bruid op aarde aan de gemaakte afspraak. Hij zegt er in, dat Hij Zijn belofte niet vergeet. En de bruid begroet in die tekenen met grote vreugde de komst van haar Bruidegom.

III. Verzakelijking van het leven

De uitdrukking: "dag van den Zoon des mensen", die we enige malen in de evangeliën tegenkomen, wordt wel niet volkomen gedekt door het begrip "parousie" of wederkomst des Heren, maar is toch wel zó eschatologisch geladen, dat we er gerust allerlei toekomstverwachtingen aan verbinden kunnen: er wordt dan ook afwisselend gesproken van de *dag* en van de *toekomst* van den Zoon des mensen. Ofschoon het *tijdstip* van Christus' wederkomst ons volkomen onbekend is, kunnen we uit de Schrift toch wel het een en ander gewaar worden omtrent het *karakter* van de dagen, die aan die wederkomst voorafgaan. Ik denk hier in 't bijzonder aan Matth. 24:36-40 en Lukas 17:26-30, waar de Heiland in enkele zeer sobere trekken aangeeft, hoe de structuur van het mensenleven dan zijn zal, hoe de wereld reilt en zeilt.

Dit geschiedt dan door het trekken van een tweetal lijnen, vanuit de historie naar de toekomst: de dagen van den Zoon des mensen zullen een treffende gelijkenis vertonen met de dagen van Noach en met die van Lot. De dagen van Noach worden dan getypeerd als: "zij aten, zij dronken, zij namen ten huwelijk, zij werden ten huwelijk gegeven." En van de dagen van Lot heet het: "zij aten, zij dronken, zij kochten, zij verkochten, zij plantten, zij bouwden." Nu, "even alzo zal het zijn in de dag, op welke de Zoon des mensen geopenbaard zal worden."

Ogenschijnlijk zegt deze karakterisering ons niet veel meer dan dit: de mensen gaan gewoon hun gang! Niemand ziet de catastrofe aankomen! Sinds de dagen van Noach en van Lot heeft de mens nog niets geleerd! En zeker, dat zit er allemaal in, maar toch ook nog wel iets meer. Heel deze tekening van al die etende en drinkende, trouwende en zwoegende en handeldrijvende mensen komt feitelijk neer op een fel requisitoir van het wereld-leven. Men zou aanvankelijk nog de gedachte kunnen koesteren, dat Jezus zich hier nog min of meer sparend uitlaat. Als we Genesis er op naslaan, krijgen we van de dagen van Noach en Lot een nog veel ongunstiger beeld. Vóór de zondvloed triumf eerden geweld en brute kracht, een behoorlijke en veilige samenleving was nauwelijks mogelijk en het gedichtsel van het mensenhart was alleenlijk boos van zijn jeugd af... de zegepraal der ongerechtigheid. En in de dagen van Lot was de decadentie nog verder voortgeschreden: men geneert zich om de zonden van Sodom bij de naam te noemen. In de dagen van Noach huwden ze tenminste nog, en werden ze ten huwelijk uitgegeven, al kwam er door deze huwelijken dan ook een afzichtelijke vermenging tot stand tussen de heilige en de onheilige linie. Maar in de dagen van Lot werd de huwelijksordinantie Gods vertrapt en vervangen door de meest schaamteloze tegennatuurlijke zonde. Het is daarom niet toevallig, dat de Here Jezus bij de typering van Lots dagen dat: "zij namen ten huwelijk, zij werden ten huwelijk gegeven", overslaat.... de mensen trouwden niet eens meer fatsoenlijk!

Nu, dat is dan het beeld dat de schrijver van Genesis ons tekent.

De schets, die Jezus ons geeft, steekt daar wel gunstig bij af.

De Heiland zwijgt, schijnbaar vergoelijkend, van al die corruptie en decadentie, gewaagt niet eens van vraten en wijnzuipers, maar alleen van eten en drinken, vertelt niet van dansen of uitspattingen, maar van heel fatsoenlijke bruiloften, en voorts ziet ge de mensen na de maaltijd en na de bruiloft gewoon aan de arbeid gaan: de een spit de stugge grond en de ander drijft handel: zij bouwden en plantten, zij kochten en verkochten.

Wij vragen ietwat bedremmeld, wat daar nu eigenlijk op tegen is, en wat voor zonde daar feitelijk in steekt. En we moeten tot de conclusie komen, dat er *niets* op tegen is, en dat er in 't geheel geen zonde in steekt. Wat Jezus van de mensen zegt is niet alleen behoorlijk en

netjes en fatsoenlijk, maar zij volgen daarin ook de ordinantiën Gods voor het mensenleven. Immers, alles wat er gezegd wordt, komt feitelijk neer op deze drie dingen: eten, trouwen, arbeiden. Nu, dat zijn toch de meest natuurlijke en vanzelfsprekende verrichtingen, de meest elementaire functies van het mensenleven. Dat heeft God toch Zelf allemaal zo ingesteld? Stel u eens voor, dat de mensen dit zouden nalaten — er zou geen leven meer mogelijk zijn!

En toch moet ik er bij blijven, dat dit de meest felle veroordeling van het mensenleven is, die maar denkbaar is. Niet zozeer om wat gezegd wordt, dan wel omdat dit nu *alles* is, wat er van de mensen in de dagen van den Zoon des mensen gezegd kan worden. Eten, drinken, trouwen, werken. Punt! Meer niet! Dat kan men per slot van rekening ook van de dieren zeggen. Die eten en drinken en paren en werken, en daarmee uit. Maar dat er nu van een *mens*, Adam, den Zoon van God, den mens naar Gods beeld geschapen, niets méér gezegd kan worden, dat is ontadeling, decadentie, verdierlijking. Jezus kan al die corruptie van Genesis gerust weglaten. Zó is het al erg genoeg! De mensen zijn sedert de dagen van Noach sterk vooruitgegaan. Tóén was het nog een zeer primitieve cultuur, maar in Lots dagen is de ontwikkeling gevorderd tot bouwen en planten, kopen en verkopen. En van de dagen van Noach tot de dagen van den Zoon des mensen — dat is helemaal niet meer bij te houden. De mens is tot de meest duizelingwekkende hoogte der cultuur gestegen, maar hij heeft in dit alles God niet gevonden.

Zij aten, *zij* dronken — of met die "zij" nu uitsluitend de "boze wereld" bedoeld wordt, moet ieder voor zichzelf maar nagaan, als hij of zij eens rustig overdenkt, waarmee zijn (haar) leven gevuld wordt van Maandag tot Zaterdag (en Zondag?). Eveneens zal het nu wel duidelijk geworden zijn, dat we heel erg op de verkeerde weg zijn met onze negatieve levensinstelling, door te vragen: wat steekt daar nu voor zonde in. Men vraagt dat tegenwoordig t.a.v. dansen en bioscoopbezoek. Maar ziet ge nu wel, dat zelfs het heel nette en fatsoenlijke leven van eten en drinken ert zo, door en door slecht kan zijn, *omdat God er niet in is*, en dat dus onze vraagstelling *positief* moet worden: hoe wordt God verheerlijkt in mijn leven?

Dit echter in 't voorbijgaan.

Wat nu nog dient aangetoond, is, in welk opzicht deze typering van Christus juist kenmerkend is voor *de laatste dagen*. Wij zullen die tijd dan zien als een tijd van *vervlakking*, gebrek aan verwondering, tot systeem geworden materialisme.

Als wij de gegevens overzien die Lukas 17 ons biedt omtrent de geestelijke signatuur der mensheid in de dagen van den Zoon des mensen, d.i. tijdens de laatste periode der wereldgeschiedenis, dan vallen ons enkele dingen in 't bijzonder op.

Op de voorgrond staat wel als voornaamste trek wat men zou kunnen noemen: *verzakelijking van het leven*. Met eten en drinken, ten huwelijk geven en nemen, kopen en verkopen, bouwen en planten, is heel het leven gekarakteriseerd. Het is alleen het ding, dat men eten en het genot dat men smaken kan, de handel die men drijven, en het product dat men verkopen kan, het voordeel dat er te behalen is, dat de mens belang inboezemt. Het "ding" leeft; de "ziel" is gestorven.

Wij zijn natuurlijk sinds de dagen dat Jezus dit wereldbeeld tekende, ongelooflijk vooruitgegaan. Men wist destijds nog niets van onze kunst en Westerse beschaving, men had geen flauw vermoeden van onze techniek en fabricage aan de lopende band, en droomde zelfs niet van film en cineac en alles wat het leven heeft verfijnd en verfraaid. Maar heel deze ontwikkeling ligt toch slechts in het verlengde van het zo pas genoemde, en in hetzelfde vlak. Het leven is zo mogelijk nog vlakker en zakelijker geworden. Het is gemotoriseerd en gestroomlijnd. Het laboratorium is veel en veel belangrijker dan de kerk. Heel de wereld is één

reusachtig Atomograd, waar niet Gods altaren, maar de fabrieksschoorstenen roken, een stad zonder tempel. Niet de ziel overwint, maar het instrument; de Bijbel staat op de index en God is gereduceerd tot nul in het cijfer.

Zo is in deze wereld, waar het bankkantoor het hoogste huis is, en de machine het laatste woord spreekt — alleen 's avonds overschreeuwd door de hot-jazz — leeg en arm en kil geworden, zó kil, dat de zielen bevroren zijn, gekristalliseerd tot materie. De openbaring van Johannes noemt de mensen, die er dan leven zinrijk: "die op de aarde wonen". Meer dan "aarde" bestaat voor hen niet. Wie den Vader in de hemelen uit het gezicht verloren heeft, móét z'n laatste troost wel zoeken in de schoot van "moeder aarde"!

Men zou zich ietwat verwonderd kunnen afvragen, waarom deze verzakelijking en vermaterialisering van het leven als speciaal kenmerk van de laatste tijd genoemd wordt. De mens is immers te allen tijde materialist geweest, en Jezus verklaart zelfs met enige nadruk, dat het in de dagen van den Zoon des mensen precies eender zal zijn als in die oude tijden van Noach en Lot.

Het is hier enigmatische mees als met die oorlogen, die ook als "tekenen der tijden" worden genoemd. Die zijn er ook altijd geweest, maar als de Schrift er aan toevoegt, dat het ene *volk zal* opstaan tegen het andere *volk*, dan wordt daaruit terstond duidelijk, dat die oorlogen een heel ander karakter krijgen: ze worden *totalitair*. Het is datzelfde totalitaire karakter, dat ook het materialisme zal aannemen. De verzakelijking wordt tot een *systeem*, om niet te zeggen tot een nieuwe *religie*. Men beluistert in het huwen en ten huwelijk geven de stem van list *bloed* en het *ras*, in bouwen en planten het lied van de *aarde*, en deze goden yan bloed en bodem mogen dan als Dagon van hun voetstuk worden geworpen, zij keren straks onder andere naam en in een nieuw, hoewel misschien veel democratischer, gewaad terug.

Het tweede, wat ons in de karakterisering van de dagen van den Zoon des mensen opvalt is de *verwording* van het leven,

Er valt in Lukas 17 duidelijk een climax en een anticlimax te ontdekken. De climax is er in de culturele vooruitgang van af de dagen van Noach tot die van Lot: er wordt in Lots dagen ook gebouwd, geplant, gekocht en verkocht, waarvan in de beschrijving van de Noachietische periode nog gezwegen wordt. De anti-climax is, dat het "huwen en ten huwelijk geven" in Lots dagen wordt weggelaten. De vooruitgang in de cultuur gaat gepaard met een morele verwording: het huwelijk wordt opzij gezet en vervangen door de grofste onzedelijkheid. Evenzo zal 't zijn in de dag van den Zoon des mensen: de meest verfijnde "beschaving" en de meest groffe bestialiteit reiken elkaar de hand. Niet alleen het zevende, maar alle tien geboden worden op wachtgeld gezet, De bedenkelijke daling van het morele peil zal niet slechts een na-oorlogs verschijnsel zijn, maar zal heel de structuur van het mensenleven beheersen, We komen daar later bij de andere Schriftgegevens nog op terug.

Het derde verschijnsel, dat onze aandacht trekt is het volstrekte *negeren* van God. Als wij de situatietekening nauwkeurig bestuderen, dan blijkt, dat er voor alles aandacht is, behalve voor God. Er wordt gegeten en gedronken, gehandeld en gezwoged, pret gemaakt en gedanst, maar aan God wordt eenvoudig niet gedacht. Hij is uitgeschakeld. Men neemt zelfs niet eens de moeite meer om met Hem te *spotten*. Multatuli, Heine en Nietzsche zijn allang weer verouderd, men is souverain over hun standpunt heen, en God is quantité négligable geworden.

De Heiland zegt herhaaldelijk "zij". *Zij* aten en dronken, en deden dit en dat. Het schema is dan heel eenvoudig: "zij" dat is de wereld, in tegenstelling met "wij", met wie God het toch heel wat beter getroffen heeft. Wat natuurlijk de vraag is. Er zijn heel wat kerkmensen, wier leven nauwelijks boven het huishoudboekje uitkomt, "We hebben toch niets gedaan", zeggen

ze dan! Nee, dat is het juist, *en ge hadt zoveel moeten doen!*

IV. Organisatie

Als ik nu iets ga zeggen over een van de meest verontrustende tekenen der tijden, ben ik mij bewust, enige harde waarheden te moeten poneren. Dit is trouwens helemaal niet erg. De leugen kleedt zich in fluweel, maar de waarheid is hard en naakt, en daar zijn we tenslotte het meest bij gebaat. De Bijbel zegt ons altijd onomwonden waar we precies aan toe zijn. Er zijn mensen, die permanent in een schijnwereld leven, en dit kan ook een collectief verschijnsel worden voor heel de kerk. We kijken elkaar dan erg voldaan aan, en we menen het al aardig ver gebracht te hebben. Er is geen angstwekkender verschijnsel dan de gearriveerdheid der kerk. Dat gevoel van: we presteren nu al aardig wat, en: "er is geen kerk in Nederland, die onze kerk kan slaan". Zoiets heeft zich ook eens in Israël voorgedaan. Toen dat volk zich nog heel zwak en klein en afhankelijk gevoelde, en ze als een troepje schooiers met zwartgeblakerde gezichten en vereelde handen van de tichelovens weggehaald werden door Gods uitgestrekte arm, en de Here het machtig leger van den Farao verzwolg in de golven, toen zongen ze: de *Here* heeft het paard met z'n wagens in de zee geworpen. De Here! Maar toen deze mensen gezeten burgers geworden waren in een land, vloeiende van melk en honing, en er wéér vijanden verslagen waren, toen zongen ze: Saul heeft z'n duizenden verslagen, en David zijn tienduizenden! Hetzelfde lied op een nieuwe wijs? Nee, een heel *ander* lied. Het zijn nu mensen geworden, hun helden, die redding hebben gebracht. Van den Here wordt volledig gezwegen. De namen van mensen klinken door de lucht.. .. Saul en David. En toen werd Saul nijdig, omdat ze hem maar duizend gaven, en David tienduizend. Tout comme chez nous! En dat is het begin geweest van onderlinge jaloezie en nijd, en de verschrikkelijke *scheuring* der O.T. kerk. Zó gaat het, als de kerkmensen niet meer kleine, afhankelijke, gelovige mensen zijn, maar aan heldenverering gaan doen, en de een van Saul en de ander van David, en een derde weer van iemand anders is, en als ge dan zegt: de Here!, dan ben je een dweper of hopeloos ouderwets. Nu, dat is dan die schijnwereld, die ik zo pas bedoelde, en wij zullen het beste doen, alle soorten van zelfbedrog maar zo spoedig mogelijk te laten varen.

Dit was dan zoiets als een inleiding op dat "teken des tijds" dat ik nu wilde noemen: de *organisatie*.

U zult wellicht twee dingen graag willen weten. Ten eerste, of dit soms ook al in de Bijbel onder de "tekenen der tijden" wordt opgenomen, en ten tweede, of organisatie, ook in het kerkelijk leven, dan geen prachtig en nuttig ding is.

Om met dit laatste te beginnen: dat is het zeker. Organisatie is zelfs noodzakelijk. Zal de zending, de evangelisatie, de jeugdarbeid, kortom heel ons kerkwerk goed lopen, dan moet het behoorlijk georganiseerd worden. Anders loopt alles in 't honderd. Maar het kan ook gebeuren, dat alle dingen zo prachtig georganiseerd zijn, dat het leven weggeorganiseerd wordt, en dat men beter van mechanisatie dan van organisatie zou kunnen spreken. We doen dan alles aan de lopende band, tot aan de kerkelijke bijdragen en het werk der barmhartigheid toe. Het handwerk is tot fabriekswerk vervolmaakt of ontadeld, al naar men het bekijkt, en de ziel, de persoonlijkheid is er uit.

Hierover straks meer.

Maar wat nu het eerste punt betreft, of deze gemechaniseerde organisatie ook staat in het rijtje van de "tekenen der tijden", dan antwoord ik: zeer zeker.

Leest u nog maar eens aandachtig Lukas 17,

Daar heeft Jezus gezegd, hoe de wereld er uit zou zien bij Zijn komst.

Het zou zijn als in de dagen van Noach en Lot.

En dan tekent de Heiland geen mensenwereld van vraten en wijnzuipers, dieven en hoereerders, gokkers en zwarte handelaars, O, nee, 't zijn allemaal nette, behoorlijke mensen; zij aten en dronken, huwden, bouwden en plantten.

Daar is dus niets op te zeggen! Zonde zit daar helemaal niet in. Alleen maar: God is er niet in. Het leven is volkomen verzakelijkt. God is nul in het cijfer, en de mens, naar Gods beeld geschapen, heeft geen hogere belangen dan de dieren ook hebben: eten, drinken, werken en paren.

De discipelen staan versteld over zo'n vermaterialiseerde wereld.

Zij denken nog in hun argeloosheid, dat dit verschijnsel zich localiseren zal, bepaald blijft tot enkele groepen, en zij vragen dus: waar Here?

Maar de Heiland slaat hun deze illusie uit de hand, door te verklaren, dat dit verschijnsel *algemeen zal zijn: waar het lichaam is, daar zullen de arenden vergaderd worden.*

Arenden en gieren zijn verslindende roofvogels.

Zij komen daar samen, waar de dode lichamen zijn.

Zij vallen als regel geen levende mensen aan, maar lijken, het levenloze, het aas, dat is hun begerlijke prooi.

De bedoeling is duidelijk.

De arenden zijn natuurlijk beeld van het *gericht*.

En Jezus wil zeggen, dat waar ook ter wereld het lichaam is, niets meer dan het *lichaam*, waar het *leven* uit God verdwenen is, daar zal het gericht inslaan.

Dat wil m.a.w. zeggen, dat de tijd der voleinding rijp is, en het gericht groot en grijnzend voor de deur staat, zodra in deze wereld en in de kerk het waarachtige leven gestorven is.

Er kan dan nog wel leven genoeg zijn, maar dat is niet meer dan drukte, lawaai, gerammel van dorre doods-beenderen.

Wie nu twee open ogen heeft, ziet met grote ongerustheid, dat de kerk al meer "lichaam" wordt. Wij hebben altijd geleerd, dat onze gereformeerde kerk de meest zuivere openbaring is van het *lichaam van Christus*, maar hoe meer de nadruk valt op die zuiverheid (hoe noodzakelijk ook!) hoe meer het gevaar dreigt, dat van dat *lichaam* van Christus niet meer dan het *lichaam* overblijft. Een lichaam, waarin de Geest van Christus nauwelijks meer te bespeuren is.

Iedereen weet, hoe benauwend het in dit opzicht gesteld is. Wie het wagen durft met Philip, 2 aan te komen: doet geen ding door twisting of ijdele eer, maar dit gevoelen zij in u, hetwelk ook in Christus Jezus was, is een oudwifse kwezelaar, vooral als men dit beginsel toegepast wil zien op de hedendaagse kerkelijke ruzies.

Ook in andere opzichten, in kerkgang en avondmaalsviering, in offer en gebed, en wat men ook maar noemen wil, dreigt het lichaam van Christus in een lijk te verstrakken. Ik weet, dat dit scherp gezegd is, maar iedereen kan dit in z'n eigen omgeving, en.... in eigen leven wellicht, constateren!

Men zal zich misschien verwonderd afvragen, of er dan geen verblijdende activiteit is. Zendingscenarium, evangelisatie vuur!

Zeker, het evangelie *wordt* gepredikt, en God doet thans Zijn werk, maar de vraag is voor

ons, hoe wij dat doen.

Ik heb zeer sterk de indruk, dat de evangelisatiearbeid van onze tijd wel een soort toporganisatie is, maar niet *leeft* in de kerken. Dat in de eerste plaats, waarbij in de tweede plaats de ernstige vraag opkomt, of deze evangelisatie-actie voortkomt uit een "soif des âmes", de dorst naar zielen, dus uit waarachtig geloof en blijde liefde, òf dat het een reactie is op allerlei teleurgestelde ervaringen van kerkscheiding, machteloosheid, en dergelijke.

Wat wij doen, kan zijn de spontane drang van het jonge leven, of een laatste stuiptrekking van een wegstervend leven. Een krachtige poging om de wereld voor Christus te winnen, of een laatste krampachtige poging om ons zelf op de been te houden.

V. Parousie en Egoïsme

Wij houden ons hier bezig met wat de Bijbel noemt "de laatste dagen". Er valt op te letten, dat deze uitdrukking soms een ruime betekenis heeft, en heel de periode omspannt vanaf de uitstorting van den H. Geest tot aan Christus' wederkomst toe. Zo b.v. in Hand, 2:17. En door Johannes wordt heel deze laatste periode der wereldgeschiedenis zelfs "de laatste ure" genoemd, 1 Joh. 2 ; 18. Elders heeft deze term een engere betekenis, en wordt er zeer beslist de tijd mee bedoeld, die onmiddellijk aan de wederkomst des Heren voorafgaat. Dat is het geval in 2 Tim, 3:1 v.v., waar we nu onze aandacht even aan geven willen.

Paulus verklaart daar, dat er in "de laatste dagen" zware of bange tijden zullen komen. Als wij daarover gaan nadenken, gaan onze gedachten onwillekeurig in de richting van oorlogen, hongersnoden, pestilentiën. Dat zijn naar onze voorstelling de zware onweerswolken, die over de laatste dagen hangen. Erger kan het niet. We hebben daar trouwens ook een beetje ervaring van. We weten nu wat oorlog is, en velen onzer ook wat honger is, om van de "pestilentiën", zoals de schrikbarende uitbreiding van de t.b.c, nu maar te zwijgen. We vinden, dat we de eschatologische gedachten van de Schrift beter dan ooit kunnen verstaan, en zeggen tegen onszelf en elkander: ja, ja, het zullen zware tijden worden!

Toch zijn we hiermee op een verkeerd spoor.

We kunnen ons soms vastbijten in voorstellingen, die bij nader inzien dienen losgelaten te worden, en zo gaat het ook hiermee. Hier te meer, omdat de kerk toch nauwkeurig moet weten, hoe de wereld er in "de laatste dagen" uit zal zien, zal ze niet in waakzaamheid verslappen.

We willen ons daarom herinneren, dat de Schrift van die inderdaad zeer ernstige catastrophes, van oorlogen, hongersnoden, aardbevingen, besmettelijke ziekten enz. zegt, dat deze slechts een *beginsel* der smarten zijn. *Zij* zijn het niet die het leven dan zo zwaar maken, en ze vormen er niet de eigenlijke *inhoud*, maar het hels *praeludium* van. (Matth. 24:8). Dat voorspel houdt op. Het zwijgt. Het wordt door iets anders gevolgd. De oorlogen, en daarmee gepaard gaande rampen vormen dus niet het slothoofdstuk der geschiedenis. De levensroman der mensheid krijgt nog 'n betrekkelijk "mooi" slot. We krijgen uit de Bijbel de indruk, dat alles zich nog vee! spoediger herstelt dan menigeen gedacht had. De pessimisten krijgen ongelijk, zoals Attlee voorspelde. Als we ons nog even de woorden van Jezus herinneren, waarover vroeger gesproken werd, van dat "eten en drinken" en zo, dan ziet men, dat er weer van alles te krijgen is. Tal van artikelen komen zelfs van de bon af, De jongelui kunnen ook weer aan trouwen gaan denken, landbouw en handel herstellen zich: zij kochten en verkochten, kortom Nederland herrijst, en de wereld wordt weer in muziek en in bloemen gezet.

En daar komt ons nu Paulus als zo'n echte spelbreker op het wereldfeest verklaren: "Weet dit, dat in de laatste dagen ontstaan zullen zware tijden,"

Zware tijden? Och man, hou op, en doe niet zo zwartgallig! Het gaat immers allemaal zo prachtig! En als ze in Parijs 't nu maar eens worden, en Indië wordt weer rustig, en de Russen houden zich kalm en men krijgt de atoomenergie onder controle, dan zal het allemaal wel weer gaan. Jawel, zegt Paulus, maar ik bedoel heel wat anders. Moet u eens luisteren! Ziet u, het gevaar schuilt voor ons niet in de druk, maar in de bevrijding. Men heeft soms — zoals iemand heeft opgemerkt — een beter Gezicht op God door de getraliede matglazen vensters der gevangenis dan door de boogramen der kerk. Het praeludium van zoeven — aldus Paulus weer — wordt niet gevolgd door een schone symphonie, waarin een herstelde mensheid het "ere zij God" zingt, maar door een kakophonie van schrille zondeklanken, die huiveren doet.

Uit de oorlogsmisère en hongerellende komt een wereldje van mensen opduiken, zó innerlijk voos en slecht, dat de lijkvlucht van slagvelden en crematoria nog fris is bij de zwarte walm die uit deze "vrije wereld" opstijgt. Paulus wil maar zeggen, dat er zwaardere dingen zijn dan oorlogsgeweld en uitwendige druk. Het zal héél zwaar zijn en moeilijk ademen in de oorlogse wereld der "laatste dagen". Omdat ze zo *zondig* is!

Als we nu verder nauwlettend gaan luisteren naar Paulus' beschrijving van het zondeleven in de laatste dagen, dan vallen ons verschillende dingen op, die van groot belang zijn. Hier is dan eerst een zondenlijst uit 2 Tim. 3:1—4. "De mensen zullen zijn zelfzuchtig, hebzuchtig, pralerig, hoogmoedig, lasteraars, ongehoorzaam aan hun ouders, ondankbaar, onheilig, liefdeloos, onverzoenlijk, kwaadsprekers, zonder zelfbeheersing, verwilderd, zonder liefde tot het goede, verraders, onbezonnen, beneveld, liefhebbers meer van genot dan van God,"

Zagen we in Lukas 17:26—30 de mensen in hun doen en laten, hier krijgen we een blik in hun hart. Het is de innerlijke geestesgesteldheid, die hier getekend wordt, en op 't eerste gezicht zeggen we: het kón erger! De zondenlijst uit het Avondmaalsformulier b.v. met z'n echtbrekers, dieven, woekeraars enz., ziet er heel wat hachelijker uit. Er zijn in deze opsomming niet minder dan 8 ondeugden, die *negatief* zijn, en meer nadruk leggen op het goede dat ontbreekt, dan op het kwaad dat bedreven wordt. Goed bekeken zijn er heel weinig zonden bij, waarvan wij *onzelf* ook niet dag aan dag te beschuldigen hebben. Om maar direct te beginnen bij het eerste: de zelfzucht of het egoïsme. Wie is per slot van rekening niet egoïst. Die zonde is om zo te zeggen bij ons kind in huis. Toch vindt Paulus dit blijkbaar zó erg, dat hij z'n requisitoir daarmee *begint* en *eindigt*. Alle tussenliggende zonden zijn daar in zekere zin uitvloeisel van, In dat *egoïsme* ziet Paulus als 't ware de losbraak van de hel, *de* signatuur van het wereldleven der laatste dagen, de pestwalm die de adem' beneemt, *de* oorzaak waarom alles zo zwaar en bang zal zijn. Wij willen nu nagaan, waarom in het egoïsme de grote *afval* gelegen is, vervolgens waarom dit juist kenmerkend zal zijn voor "de laatste dagen", in de derde plaats hoe dit egoïsme uitkomt, en eindelijk hoe deze wereldgeest doorsijpelt in de kerk "in de laatste dagen".

Wat hèt verschrikkelijke der "laatste dagen" zal uitmaken is dit, zo hoorden wij Paulus aan Timotheus verklaren, dat de mensen *zelfzuchtig* zullen zijn. Het *egoïsme* dus. Daardoor zal het bijna niet uit te houden zijn hier. Het is hetzelfde wat Jezus voorzegt heeft in Zijn eschatologische rede: "en omdat de ongerechtigheid vermenigvuldigd zal worden, zo zal de liefde van velen verkouden" (Matth. 24:12), De benauwenis van de tijd vóór de parousie wordt dus als 't ware saamgebundeld in het éne woord: egoïsme. Erger is er voor Paulus niet denkbaar. Dit lijkt wat grauw. Als wij het wereldleven van straks moesten tekenen, zouden we dat in sprekender kleuren doen. Maar als we ons goed bezinnen, zullen we moeten toestemmen, dat er moeilijk somberder wereldbeeld te tekenen is, en dat we brandstapel en boycot niet eens nodig hebben, om het geheel een gruwelijk aanzien te geven. Zó is het al benauwd genoeg, want het egoïsme is de *dampkring van de hel*. In de buitenste duisternis is de zelfzucht tot het uiterste geperfectioneerd. Daar is zelfs het laatste vonkje der gemene gratie uitgeblust, waardoor de een de ander nog helpen kan en wil. De hel is juist daarom het summum van het *lijden*, omdat *medelijden* eenvoudig niet meer bestaat. Gesteld dat men er elkaar helpen *kon*, niemand zou het *willen*: ieder is er zichzelf genoeg. Daarom is het in de hel zo ontzettend koud. De zielen zijn bevroren. Alle liefde is uitgeblust. Van dit helleven zullen de "laatste dagen" het beangstigend praeludium zijn. Het zal al kouder worden in deze wereld. Een grote vervreemding zal er groeien. Het is wel heel merkwaardig, dat in de opsomming van 2 Tim. 3 ook staat, dat de mensen zullen zijn "achterklappers". In de Griekse tekst staat: diaboloi: duivelen! De aarde zal een copie vertonen van de hel, en de mensen zullen op de duivelen gelijken. ... het grote egoïsme!

We vragen ons misschien wat verwonderd af, waarin de wereld van *straks* dan verschillen zal met de wereld van *nu*. Hoe kan Paulus verklaren, dat de mensen speciaal in de *laatste* dagen zelfzuchtig zullen zijn, waar het egoïsme er van de zondeval af reeds is geweest; en wat bedoelt Jezus er mee, dat bij de parousie de liefde van velen verkoelen zal, waar nu toch ook de liefdesvlam niet zó overmatig oplaait, dat wij gevaar lopen ons eraan te branden! Het antwoord is, dat het egoïsme in de laatste dagen de uitgesproken wereldgeest zal zijn. Het egoïstische leven is het cachet, het stempel, dat duidelijk zichtbaar op iedereen is gedrukt. Het is een egoïsme tot en met. Persoonlijk egoïsme, groepsegoïsme, nationaal egoïsme. Het leven beweegt zich in geen andere banen. Men kan eenvoudig niet anders dan egocentrisch denken en handelen. De Heiland gewaagt in Matth. 24 ; 12 dan ook van "de velen", dat is de mensheid in 't algemeen, wier liefde verkoeld is. De banden der algemene genade, die de mensen nog samenbinden, worden de een na de ander doorgesneden. Ieder is alleen in z'n zelfgerichte leven. Het egoïsme is tot een systeem, om niet te zeggen tot een nieuwe religie uitgegroeid. In zoverre zal het egoïsme dus een teken des tijds zijn. Wij moeten, om de tekenen der tijden te onderkennen, niet teveel zien naar de zon, die in duisternis, en de maan, die in bloed veranderd zal worden, maar naar de innerlijke structuur van het mensenleven; de mensen zullen "eigenlievend" zijn, en daarom, zijn de "laatste dagen" zo uitermate gevaarlijk.

Zij, die in Hitler de antichrist gezien hebben, vergisten zich voor de zoveelste maal, en dit noopt ons tot voorzichtigheid met beweringen, als zouden wij reeds in de door de Schrift bedoelde "laatste dagen" leven. Toch zouden we niet vrijuit gaan, als we ook in deze op de tekenen der tijden geen acht gaven, en dan zal niemand kunnen ontkennen, dat er zowel tijdens als na de oorlog een angstige groei van het egoïsme te constateren valt. Dat verschillende landen in de oorlog zijn gegaan uit edeler motieven dan uit eigenbelang, geloven we allang niet meer, We hebben het Nazi-dom zó luid en zó vaak horen beweren, dat het algemeen belang vóór het eigenbelang moest gaan, dat we 't haast geloofd zouden hebben, als we niet het hoogtij van het bruto eigenbelang aan den lijve gevoeld hadden, en we moeten nu even lachen, als we de kopstukken der "Verenigde Volken" dezelfde frasen horen verkondigen, Laten ze nu maar eerlijk zeggen, dat het om de dollars en om de olie te doen is.

We zien dat egoïsme in ons volksleven, waar corruptie troef is, en iedereen dringt en met de ellebogen werkt... zelfs nú hebben we nog niet geleerd behoorlijk in de rij te staan. Zelfs de meest grootscheepse hulpacties kunnen dit egoïsme niet camoufleren. De apostel noemt in 2 Tim, 3 als een der zonden van den modernen mens de "pralerij", en deze pralerij is een andere vorm van zelfzucht, gestoken in het humaan gewaad der menslievendheid.

Het meest bedenkelijke is, dat deze wereldgeest ook de *kerk* penetreren zal. "Het kwaad van de anti-christelijke tijdgeest zal dus binnendringen ook in de gemeente"¹, hetgeen hieruit blijkt, dat Paulus in hetzelfde verband zegt: "terwijl ze een uiterlijke schijn van godsvrucht tonen, hebben ze de kracht daarvan verloochend" (2 Tim. 3:5). Hiermee kunnen niet anders dan "kerkmensen" bedoeld zijn. Wij behoeven waarlijk niet met een scheef oog naar de "wereld" te zien. De kerk, die juist de roeping had een dam op te werpen tegen het groeiend egoïsme, wordt door dezelfde zonde geïnfecteerd en ontluisterd. Temidden van een geschonden wereld staat een geschonden en gescheurde kerk, die de fundamentele eisen van het Evangelie verloochent en de imitatio Christi naar het rijk der fabelen verwijst. De gedaante der godzaligheid is er dan wel, en er zijn ook wel veel woorden en frasen om het kerkelijk egoïsme en het zoeken van eigen eer en belang te verdoezelen, maar de kracht ervan is verloochend.

Zo waakt dan, want in welke ure gij het niet meent, zal de Zoon des mensen komen.

¹ Bouma, Korte Verklaring der H. Schrift. 1 en 2 Tim., blz. 160.

VI. Porousie en Schisma

Karakteristiek voor de "laatste dagen" is naast het egoïsme, waarover we de laatste maal spraken, ook het separatisme.

Het is de brief van Judas, die ons daar iets van vertelt. In de vs 1719 staat n.l. te lezen dat we er toch vooral goed op moeten letten, dat reeds de apostelen van onzen Here Jezus Christus voorspeld hebben dat *in de laatste tijd* een bepaald soort mensen een zeer hoog woord voeren zal in de kerkelijke wereld. Deze mensen heten dan wel spotters, die naar hun goddeloze begeerlijkheden wandelen, natuurlijke mensen, die den Geest niet hebben, maar uit heel het verband blijkt toch wel, dat deze lieden niet te zoeken zijn buiten, maar binnen de muren der kerk. Zelfs "pretenderen zij in rijker mate den H. Geest te hebben dan anderen"².

Van deze heet het dan verder, dat zij "zichzelf afscheiden" of gelijk men beter kan lezen: "die afscheidingen maken". Het zijn de separatisten van professie, de schismatieken, die op groepsvorming bedacht zijn en de kerk degraderen tot secte. Er is zeer verschillend geoordeeld over de vraag, welk schandelijk bedrijf Judas hier op het oog gehad heeft. Prof. Greijdanus vat het samen als een poging van hen, die *"de eenheid van 's Beren gemeente trachten te breken"*³. Dit is duidelijke taal, en laat ons precies zien, wat er aan de hand is.

Dit trekken van scheuren en maken van afscheidingen in de kerk ziet Judas nu als een speciaal *eschatologisch verschijnsel*.

Evenals Paulus in 2 Tim. 3:1 v.v. gebruikt hij voor de "laatste tijd" een Grieks woord, waarvan ons "eschatologie" regelrecht is afgeleid, en dat ons terstond doet denken aan het einde, de dagen van den Zoon des mensen. Zelfs drukt Judas zich hier nog even sterker uit dan Paulus. Hij schrijft niet maar dat deze schismatieken van zich zullen laten horen "in de laatste tijd", maar hij gebruikt een uitdrukking, die zich aldus laat parafraseren: "wanneer de tijd op z'n laatste benen loopt". Bedoeld is dus het uiterste tijdsgewricht, Men kan nu wel gaan zeggen, gelijk de meeste uitleggers ook doen, dat met deze "laatste tijd" bedoeld is heel de periode die er ligt tussen Christus' eerste komst en Zijn wederkomst, en dat dit "laatste" dus nog wel eeuwen kan uitblijven, en op zichzelf is deze opvatting ook niet onjuist, maar door deze constructie lopen we toch groot gevaar, de eschatologische bewogenheid der Schrift uit het oog te verliezen.

Voor de oudste christelijke kerk *was* het heden tegelijk de laatste tijd. Zij leefde bij de op handen zijnde komst des Heren. Zij was Maranatha-gemeente. Zij rekende niet met eeuwen. Het is daarom ook zeer beslist de bedoeling van Judas geweest, het schisma aan te wijzen als symptoom van de op handen zijnde komst des Heren.

Onder de rij van "tekenen der tijden", die we zo haast van buiten kennen, moeten we dus ook rangschikken: de toenemende verscheuring van de kerk van Christus.

De Satan kent ook de spreuk, dat de aanhouder wint. Dat het bolwerk der christelijke kerk niet met één storm-aanval te nemen was, wist hij uitnemend wel.

Systematisch is hij dus zijn kerk-ontbindend werk begonnen, door langzaam maar zeker, wat Prof. Greijdanus noemt: "de eenheid van 's Heren gemeente te breken".

Judas heeft daarvan reeds de eerste *symptomen* met grote bezorgdheid gadeslagen.

Hij zag daarin het *begin van het einde!*

² Greijdanus: Korte Verklaring, Judas, blz. 44.

³ Greijdanus, a. w., blz. 43.

Of de scheurmakers, die hij op het oog had nu mensen waren, die hun eigen "liefdemaaltijden" hielden, gesepareerd van de anderen, of dat ze zich intellectueel superieur achtten of "dieper ingeleid" dan de rest, doet nu voor ons doel niet ter zake. In elk geval verklaart Judas kort en goed, dat het "natuurlijke mensen" zijn, die "den Geest niet hebben". Uit heel hun doen en laten, hun spreken en schrijven bleek zo duidelijk, dat zij van de vernieuwende, heiligmakende werking van den Geest niets bezaten. Het tragische daarbij was, dat zij zichzelf juist beschouwden als de geestelijk meerderwaardigen, de ware voortzetting der kerk.

Dat waren de eerste ontbindende verschijnselen in Judas' dagen.

Judas heeft niet geweten, dat deze splitsing zich op groteske wijze zou voortzetten.

De splijtgeest die eenmaal is opgeroepen, is moeilijk te bedwingen.

Tot op heden is de jammerlijke verscheurdheid der kerk voortgevreten als de kanker. Men zou zo denken, dat, hoe meer de toekomst des Heren genaakt, en hoe feller de antichristelijke macht zich openbaart, des te nauwer de belijders van Christus zich aaneen zouden sluiten.

Maar juist het tegenovergestelde blijkt het geval te zijn. Juist in de tijd, dat de antichrist z'n schaduwen vooruit werpt, ziet de christelijke kerk kans de scheur nog breder te maken.

Alleen een sterke, gelovige kerk is in staat de duivelen uit te bannen.

Zulk een kerk is een sta-in-de-weg voor den Satan.

Slechts op de puinhopen van een gebroken, verscheurde en machteloze kerk kan het antichristelijke rijk worden gebouwd. Judas had het wel goed gezien: "in de laatste tijd zullen er zijn. ... die afscheidingen maken".

Men ziet ook hier weer, hoe "gewoon", doodgewoon eigenlijk "de dagen van den Zoon des mensen" verstrijken.

Niemand die er meer dan gewone aandacht aan wijdt. Het wereldleven gaat "gewoon": zij aten en dronken! Het kerkelijk leven gaat ook gewoon. Beroepen, bedanken, aannemen, kerkelijke vergaderingen, kerkelijke bladen en kerkelijke ruzies, och zo gewoon!

Zelfs kan het gebeuren, dat men in de kerkelijke onenigheid een symptoom van reformatie, van kerkelijke opleving ontwaart.

Het is nog niet zo lang geleden, dat openlijk geschreven werd, dat we ons goed beschouwd over deze geschilpunten verblijden moesten, anders was het maar de dood in de pot. Inderdaad, zover kan de zelfmisleiding en zelfverblindings gaan.

Ik kan het niet helpen, maar ik moet al maar denken aan die mensen, over wie Judas schrijft, en van wie Prof. Greijdanus zo treffend opmerkt: "Het staat geestelijk met hen dus vlak omgekeerd dan zij pretenderen"⁴.

Laten we nu vooral oppassen en *elkaar* er niet op aankijken. Want de zaak is ernstiger dan we denken.

⁴ Greijdanus, a.w. blz. 44.

VII. Propaganda

Als we 't hebben over de tekenen der tijden, denken we gewoonlijk uitsluitend aan allerlei buitengewone dingen, terwijl de Schrift ons toch zegt, dat wij de voetstappen des Heren toch ook moeten onderkennen in de gewone dingen, althans wat voor ons gewoon geworden is, zo langzamerhand. Dit kost natuurlijk wat meer inspanning en geestelijke energie, maar het is ook waarlijk niet voor niets, dat Gods Woord ons tot waakzaamheid en oplettendheid aanspoort. Als er dagenlange troepenverplaatsingen plaats hebben, kost het aan het oppercommando geen moeite, een vijandelijke aanval te voorspellen, maar de uiterste voorzichtigheid is juist geboden, als er schijnbaar niets aan de hand is, In zeer bewogen dagen heeft bijna ieder een voorgevoel dat er iets bijzonders op til is, maar de kerk des Heren is geroepen altijd attent te zijn. Zij heeft haar waarnemingsposten uit te zetten, en verkenningen te doen ook dan, als er schijnbaar niets is wat op iets bijzonders wijst.

Laat mij met een eenvoudig voorbeeld ophelderen, wat ik bedoel.

Wij beleven momenteel — gelukkig — in ons gereformeerd kerkelijk leven een soort hoogconjunctuur in de arbeid van zending en evangelisatie. Het ene "centrum" na het andere wordt opgericht. Of dit niet wat te veel van "boven af" wordt georganiseerd, en of hiermee in de kerken zelf correspondeert een verhoogde zendingsliefde en evangelisatiedrang, zijn vragen die voorlopig onbeantwoord kunnen blijven. Feit is in elk geval, dat onze kerken mei het bevel: "predikt het Evangelie aan alle creaturen", ernst blijken te maken, en dat er verheugende verschijnselen zijn van activiteit en activering.

Het zou mij evenwel ten zeerste verwonderen, als iedereen, die met belangstelling deze dingen gevolgd heeft, nu ook terstond daarin een van de "tekenen der tijden" had ontdekt.

En toch is het zo, en niet anders.

Als de Heiland zegt, dat het einde zal komen, als eerst het Evangelie des Koninkrijks aan alle volken is gepredikt, dan verbindt Hij daarmee zending en evangelisatie rechtstreeks aan het "einde aller dingen" en de wederkomst des Heren. De Here wil er mee zeggen, dat aan Zijn komst een intensieve belangstelling voor en drang tot Evangelieprediking zal voorafgaan.

Wij tellen dit gewoonlijk niet meer op bij het zo bekende rijtje van de "tekenen der tijden", als oorlog, hongersnood enz., maar het hoort er toch wel degelijk bij.

En zo worden enkele simpele punten op het synodaal agendum al terstond opgenomen onder de tekenen der tijden en geplaatst onder het felle zoeklicht van de dag des Heren.

Wij stellen ons voor, op deze "prediking van het Evangelie des Koninkrijks" nog afzonderlijk terug te komen.

Nu vraag ik uw aandacht voor wat men de keerzijde der prediking zou kunnen noemen: de propaganda.

Wil men liever alles samenvatten onder het ene woord: *profetie*, dan zou men kunnen zeggen, dat de dag van den Zoon des mensen zich zal kenmerken door een toenemende verbreiding en invloed, zowel van de *ware* als van de *valse* profetie. Onder de ware profetie wil ik dan de Evangelieverkondiging verstaan, waarover later.

Thans een enkel woord over de *valse profetie*.

In zijn zgn. eschatologische rede heeft Jezus verklaard, dat er *in de laatste tijd* vele valse profeten zouden opstaan, die er *velen* zouden verleiden.

De valse profetie is er altijd geweest; men kan zeggen bijna zolang als de zonde er geweest

is.

Ze was onder Israël 'n veel voorkomend verschijnsel.

Ais men vraagt hoe de Heiland dan deze valse profetie als een bijzonder „teken des tijds“ kan bestempelen, dan moet alle nadruk vallen op het tot tweemaal herhaalde „vele“.

De valse profetie is tijdsteken geworden, als zij als 't ware de geestelijke signatuur van de tijd geworden is. Het zijn geen voorbijgaande en in zekere zin vreemde verschijnselen, maar zij drukken hun stempel op de mensheid: *vele* valse profeten zullen er *velen* verleiden.

Dit laatste, dat er velen verleid worden, iaat zich bijzonder goed begrijpen in de eindperiode der wereld.

Immers, hoe verder de wereldgeschiedenis voortschrijdt met haar cultuurontwikkeling, hoe drukker hei leven wordt. Er komt hoe langer hoe meer tempo in. Het leven krijgt zo'n ontzaglijke vaart, dat het nauwelijks meer bij te houden is. We kunnen nu met veel meer recht zeggen dan Mozes in *zijn* dagen: wij *vliegen* daarheen!

Onze voorouders reisden met de trekschuit.

Wij doen het per vliegmaschine, en nog komen we tijd te kort!

Onze vaders hadden er tijd voor dikke folianten te schrijven en.... te lezen, maar als er nü een enquête werd gehouden, zeg onder de ouderlingen, wie E Voto of de Gemene Gratie gelezen heeft, vermoed ik dat de resultaten zeer teleurstellend zouden zijn.

Er valt geen ogenblik aan te twifelen: de *kennis* is in onze tijd veel geringer dan een 100 of 50 jaar geleden.

Het feit, dat Jan en alleman tegenwoordig meent mee te kunnen praten over de subtielste theologische kwesties, doet mij dit niet herroepen, maar bevestigt het juist: het is niet veel meer dan gepraat in de ruimte.

Door deze vermindering van kennis wordt de mogelijkheid om verleid te worden door de valse profeten, geleidelijk groter.

De antichrist beidt z'n tijd.

Er is voor hem, evenals voor Christus, een volheid des tijds.

Juist dan, als de kennis gering is van Gods Woord, is de grote massa meer dan ooit geneigd bewogen te worden door allerlei wind van leer; vele valse profeten zullen er velen verleiden.

Men behoeft bij die valse profeten nog niet eens te denken aan bewuste bedriegers.

Er schuilen idealisten onder.

Het kenmerk der *valse* profetie is ten allen tijde: uit z'n eigen hart spreken en niet uit de openbaring Gods,

Valse profetie is: z'n eigen gedachte, z'n eigen theologisch of dogmatisch systeem naar voren schuiven en deze voorrang verlenen boven Gods Woord, Als de mensen zo langzamerhand losgeweekt zijn van het Woord, is de weg gebaad om te luisteren naar den valsen profeet bij uitnemendheid, die Johannes in zijn Openbaring ten tonele voert als de minister van propaganda van den antichrist.

We dienen er op te letten, dat deze valse profetie voor een deel *uit de kerk zelf* opkomt.

Wij denken meestal dat de benauwing der kerk in de laatste dagen uitsluitend het gevolg zal zijn van druk en vervolging van buiten, maar dat is niet helemaal juist.

De gevaarlijkste kerkbrekers zijn dikwijls de kerkbewoners zelf.

Afval, verslapping, kerkscheuring, dat zijn de factoren die het kerkbederf bespoedigen, en die alle het gevolg zijn van de propaganda der valse profetie.

Dat de valse profeten ook binnen de kerk er zovelen verleiden kunnen, hangt samen met de eigenaardige macht van het *woord* en de zielkundige invloed der *propaganda*.

Zien we nu om ons heen, dan bespeuren we duidelijk een veel grotere macht van het woord dan in enige tijd tevoren,

De macht van het gesproken woord, door de radio in alle binnenkamers gebracht, is meer dan enorm.

Gedurende de oorlog was de "propaganda" een wapen, minstens even machtig als de luchtmacht.

Mede door de ervaringen van de oorlog geleerd, is de "voorlichtingsdienst" op allerlei terrein een veel bredere plaats gaan innemen dan ooit te voren. De regering, de kerk, de spoorwegen, kortom iedereen maakt gebruik van de "propaganda".

De wereld staat in het teken van het *woord*.

Dit is heel gewoon. Er zit niets schokkends in. Maar als men bedenkt, dat de Heiland reeds heeft voorzegd, dat het einde zou worden voorafgegaan door een verhoogde activiteit der prediking, zowel de $\text{¥}/\text{are}$ als de valse, dan gaat de propaganda-actie van onze tijd zich toch min of meer kleuren tot een teken des tijds, dat de nabije komst des Heren inleidt.

Als voorbeeld van verwarde en verwarrende, en toch blijkbaar suggestieve propaganda der valse profetie der 20e eeuw geef ik hier 'n paar voorbeelden plus 't commentaar aangehaald uit: "Eenigheid des geloofs".

"Hebt ge wel eens in die eindeloze straten gekeken van onze grote steden, waar duizenden mensen wonen, die een onsterfelijke ziel hebben? Duizenden gezinnen krioelen daar dooreen. En wat horen ze van het Evangelie? Hier is het arbeidsterrein der valse profetie. De verwarring die daar wordt aangesticht is ontstellend.

Ik geef u allereerst een stukje van een tractaat, verspreid door de zgn. Jezus' getuigen — onder de titel: Het eeuwig Evangelie "Klaar als kristal".

"Het huwelijk was: noch Paradijs- noch Tempel-aangelegenheid; daar in het huwelijk het vlees wordt bevlekt en het bloed wordt vergoten (lees, herlees Levit. 12). Daarom wordt de mensheid nog steeds gevonnisd naar het "Recht der overspeelsters en bloedvergietsters". Daarom zijn kraambed en manslag onlosmakelijk verbonden als "wet van zonde en dood". Jezus' "Levenswet" echter verlost van deze "slavenwet". Jezus, noch zijn apostelen zegenden ooit een huwelijk in. Reeds de eerste vruchten aan de "Kennisboom" (der bevinding) van het eerste huwelijk waren Kain — een mensendoder — en Abel — een dierendoder — als gevolg van zijns moeders "slagveld der geheimenis". Is de mensheid uit één bloede, dan is de grondslag van dit bloedwrekende-Godtergen-de tranendal: hoererij en bloedschande. Daarom zegt de Schrift: "die de hoer aanhangt, is een vlees met haar, want" — zegt God — "die twee zuilen één vlees zijn". En: "wie geeft een reine uit een onreine? Niet één!" (Wereldwet). Maar God zegt door Jeremia (31:22): "Ik zal iets nieuws op aarde doen; de vrouw zal den man aanhangen". En de Verbondengel riep uit door Jesaja (8:18): "Ik en de kinderen, die God Mij zal geven, zullen tot wondertekens zijn in Israël". En Jezus: "die waard zijn die eeuw te verwerven. ... zullen zijn als de Engelen". En Paulus: "in Christus is man noch vrouw, maar Christus is alles in allen" — broeders en zusters dus: de Christuskultuur. Daarom — begin in jezelf — vermorzel de "kop der slang". Rom. 16:20: snijdt U om het

Rijk, — maak haastig geschiedenis — "Voleindig de heiligmaking in de vreze Gods". Voorts — "Die Uw jeugd vernieuwt als eens arends". Maar — "de jeugd en de jonkheid zijn ijdelheid". Daarom — "leer de jeugd haar jeugd te houden" en: "de ouderen terugkeer tot de dagen der jonkheid".

Vervolgens knip ik een stukje uit "De Vredestichter". "De Vredestichters zijn derhalve als God zo vrij, bestaande in hun eigen beschaving.

Zij en God zijn één.

De rede zal hun bescherming zijn. Het lagere verstand, gedragen door belijders van zich vernielende godsdiensten, kan de wijsheid niet begrijpen, derhalve niet corrigeren.

Het verstand der zich met wapengeweld handhavende politieke partijen is evenmin in staat ook maar bij benadering de diepe gronden der wijsheid na te vorsen, en kan dan ook geen wijzigingen ten dienste der wijsheid lanceren. Derhalve is de wijsheid totalitair in de ruimste betekenis van het woord.

Derhalve is de wijsheid God, dus Geest.

Alzo kon de wijze Jezus zeggen: "Het Rijk komt niet niet uiterlijke vertoning, het is in ulieden".

Kondigde Jezus, als een gevolg van zijn wijsheid, de vernieling van de ongetwijfeld schone Jehovatempel aan, zo kondigen "De Vredestichters" het verdwijnen van alle zich nog op aarde bevindende tempel- en kerkgebouwen aan.

Het is slechts een kwestie van tijd.

De figuur Jezus heeft dan ook op wetenschappelijke gronden totaal niets met Religie te maken."

Wie dit alles leest zou geneigd zijn te lachen, maar wie ziet, hoe de ontkerstende mens, murw als hij is door al de teleurstellingen, een makkelijke prooi wordt van al deze nonsens, die licht niet meer.

VIII. Parousie en Zending

Tegenover de valse profetie, waarover we reeds spraken, staat de ware profetie; tegenover de propaganda van het anti-christelijk beginsel, de missie van Christus' kerk.

Evenals het optreden van vele valse profeten, die velen zuilen verleiden, door Christus is geplaatst in de rij van de tekenen der tijden, kan ook van de echte profetie: de prediking van het Evangelie, worden gezegd, dat het voorteken is van Christus' komst. De verbreiding van het Evangelie is niet maar 'n voorwaarde, maar de allerbelangrijkste voorwaarde, die eerst vervuld moet worden, zal Christus' wederkomst werkelijkheid worden, naar het woord van den Heiland; "En dit Evangelie des Koninkrijks zal in de gehele wereld gepredikt worden tot een getuigenis allen volken, en dan zal het einde zijn."

Dit woord plaatst de zending onder eschatologische belichting.

Het is van belang, het nauwe verband tussen de missionaire actie en de toekomst des Heren goed te verstaan.

Sommigen hebben dit verband direct door, menen dat tenminste.

Zij redeneren ongeveer aldus: het is volkomen billijk, dat God eerst het Evangelie aan alle volken laat prediken, en ze zo tenminste de kans geeft om zalig te worden. Anders zou het oordeel niet rechtvaardig zijn.

In dit schema krijgt God dus een goedkeurend knikje.

Het is een van de vele malen, dat 'n mens meent te moeten optreden als advocaat van God. Door en door onbijbels natuurlijk, want de Here *is* recht in al z'n weg en werk, om 't even of wij daaraan onze goedkeuring schenken dan wel onthouden. Het eindgericht zou er geenszins onbillijker om zijn, als het Evangelie *niet* eerst gebracht was aan alle volken, want God is aan een mens niets *verplicht*. Doet Hij het niettemin toch, dan past ons slechts dank voor Zijn onuitsprekelijke gave.

Zó zit het dus niet!

De kwestie is deze, dat de dag van 's Heren wederkomst bepaald wordt door de completering van het getal der uitverkorenen. Zodra dit getal — door God van eeuwigheid vastgesteld — vol is, komt Christus terug. Geen dag vroeger en geen dag later. Dan immers, als de nieuwe mensheid gereed is, en het huisgezin Gods compleet, is Gods Raad voltooid.

Wij zingen zo graag:

"Ik weet, hoe 't vast gebouw van Zijne gunstbewijzen naar Zijn gemaakt bestek in eeuwigheid zal rijzen."

Welnu, dat gebouw, de gemeente des levenden Gods, nadert geleidelijk z'n voltooiing.

Steen na steen wordt er aan toegevoegd.

Als de laatste steen is gelegd, is het gebouw af.

Dan is deze bedeling afgelopen.

Het wachten is dus maar op de *laatste uitverkorene*.

Het tempo wordt niet aangegeven door de machthebbers dezer wereld..., de wereldgeschiedenis is *ondergeschikt* aan de kerkgeschiedenis, en zodra de laatste uitverkorene is toegebracht, treden alle gekroonde hoofden en alle bouwers der cultuur af... einde!

De afbouw der kerk geschiedt op twee manieren.

Het Koninkrijk Gods komt, zoals de Catechismus het zo goed zegt: door *bewaring* en *vermeerdering* der kerk.

Die bewaring is dan, dat de lijn van het verbond wordt doorgetrokken, en dat door geboorte binnen de kring van het verbond en inlijving door de Doop de kerk groeit.

Zo wordt al wat er bij hoort bewaard.

De andere weg is, dat getrokken wordt wat er nog niet bij hoort.

De verkondiging van het Evangelie aan alle volken!

De zending.

Wij weten niet, waar op Gods wijde wereld die laatste verkorenen en gekenden Gods zich nog bevinden.

Ze kunnen nog weggescholen zitten in het heidendom.

Ze kunnen nog vastgeroest wezen in het Jodendom.

Misschien is het een Mohammedaan.

Maar in elk geval weten wij wel, dat het *geloof is uit het gehoor*, en dat de prediking van het Evangelie het door Christus verordende *middel* is, om het getal der uitverkorenen te completeren, en zo de wederkomst des Heren voor te bereiden en mogelijk te maken.

Zo staat de zending in het allernauwste verband met de wederkomst des Heren,

Het is dan ook niet toevallig, dat Johannes in de Openbaring, nadat hij gezegd heeft, dat "de Geest en de bruid" roepen: "kom", daarop terstond en als in één adem laat volgen: "en wie dorst heeft, kome, en neme het water des levens om niet". Hij wil er mee zeggen, dat het heimwee der bruid (de kerk) zich niet verliest in een onvruchtbaar zuchten, maar zich realiseert in nuchtere en harde zendingsactiviteit. Dat m.a.w. de toekomstverwachting der kerk nul komma nul is, als aan de "vermeerdering" der kerk niet of nauwelijks aandacht wordt besteed, en dat de echtheid van de liefde van de "bruid" tot den Bruidegom niet wordt gemeten naar haar *woorden*, maar naar haar *daden*.

Zonder te beweren, dat de zendingsliefde bij ons gemeengoed geworden is (ware het zo!), zijn er verschijnselen, die wijzen op een verhoogde activiteit.

Ik noemde reeds het "Zendingscentrum".

Dit is natuurlijk maar een klein onderdeelje van de wereldzending.

Ik wil daarom nog op enkele andere dingen wijzen.

Christus heeft gezegd, dat er vóórdat het einde kwam, nog heel wat moest gebeuren, en daarbij noemde Hij in de eerste plaats het veelomvattende werk der Evangelie-prediking.

Sinds de dag, dat Christus het zendingsbevel afkondigde, *is* er intussen al heel wat gebeurd!

De Bijbel is reeds overgezet in meer dan 1000 talen!

Reeds daardoor alleen kan "een iegelijk in z'n eigen taal" de grote werken Gods horen verkondigen.

Vlak vóór de tweede wereldoorlog is er een wereld-zendingsconferentie gehouden te Tambaran in Voor-Indië. Het is deze conferentie geweest, die velen met vreugde heeft vervuld, omdat daarin reeds iets gehoord werd van het nieuwe lied, dat zal worden aangeheven door alle volken en tongen en naties. Daar waren vertegenwoordigers van

Liberia, Madagascar, de Filippijnen, Indië, China, Japan, tezamen niet minder dan 471 vertegenwoordigers uit 70 landen! Hier leek al iets m vervulling te gaan van de profetie, dat Christus zou regeren van de zee tot aan de zee, en van de rivieren tot aan de einden der aarde!

Mij dunkt, als zulke dingen gehoord en gezien worden, gaat het hart der bruid van vreugde kloppen, en zij fluistert: de Here is nabij! Want Hij heeft immers beloofd, dat Hij komen zou als het Evangelie des Koninkrijks zou gepredikt zijn tot een getuigenis allen volken.

Dat er een wereldkerk en een wereldzending *is*, wijst er op, dat het "einde" met rasse schreden nadert.

Het is een teken des tijds van de eerste rang.

Nu moeten we wel voorzichtig zijn!

Niemand trekke uit het bovenstaande de conclusie, dat de zending nu vrijwel haar taak vervuld heeft, en dat Christus bij wijze van spreken over enkele weken zou kunnen komen.

Wat dit laatste betreft, weten we wel zeker, dat dit *niet* het geval kan zijn, ook al weet niemand van dag en uur, want in elk geval moet toch eerst nog geopenbaard worden de mens der zonde — de antichrist.

Maar ook de zending heeft nog handen vol werk!

Het is wel uiterst merkwaardig, dat ra hetzelfde hooggestemde rapport der Tambaran-conferentie, waarin sprake is van "het wonder der kerk onder de volkeren der aarde", óók een hoofdstuk voorkomt onder de titel: "De zending aan het begin".

Daarin wordt ons onder meer onthuld, dat er in Azië 5½ miljoen christenen zijn op een totaal van. . . 1145 miljoen, in Afrika 3½ miljoen christenen op een totaal van.... 150 miljoen.

Gehele stukken van China en India liggen nog volkomen braak!

En tóch is er tussen deze twee geen tegenspraak.

Men bedenke in de eerste plaats, dat Christus gezegd heeft, dat het Evangelie des Koninkrijks gepredikt zou worden.... tot een getuigenis *den volken*.

Het is Christus om de *volken* te doen.

Nergens wordt in de Schrift gezegd, dat alle individuen, alle enkelingen hoofd voor hoofd eerst het Evangelie moeten gehoord hebben.

Maar hier komt in de tweede plaats bij, dat de *mogelijkheden* voor een snelle verbreiding van het Evangelie nú om zo te zeggen voor het grijpen liggen.

Wij leven in een dynamische tijd.

Het tempo van het leven wordt met de dag sneller.

Het moderne verkeer vindt nauwelijks nog hinderpalen op z'n weg.

Afgelegen terreinen zijn er nauwelijks meer.

Radio en pers dragen er het hunne nog toe bij, om een snelle berichtgeving te bevorderen.

Al deze dingen, in dienst gesteld van het Koninkrijk Gods, maken het mogelijk, dat er in 1 jaar kan gebeuren, waar men vroeger 10 of meer jaren voor nodig had.

Gezien de onstuimige vaart, die het leven nam, is het mogelijk dat de missie spoediger aan het eind van haar taak gekomen is, dan menigeen vermoedt.

Als ik zeg: "aan het eind van haar taak", dan ligt daarin opgesloten, dat de prediking van het Evangelie niet zal duren tot aan de dag van 's Heren wederkomst toe.

Tijdens het regiem van den antichrist zal er van zedingsactie, in welke vorm ook, geen sprake meer zijn.

De kerk zal in de catacomben zijn teruggedreven.

Zij zal alle moeite hebben, zich op de been te houden, laat staan dat ze aan expansie kan denken.

Wel zal de kerk er zijn tot de voleinding der eeuwen, maar van enige organisatie, van prediking en samenkomsten der gemeente zal geen sprake meer zijn.

Ik ga dit nu niet in den brede uiteenzetten.

Wie er meer van weten wil, leze maar eens wat Greijdanus zegt in zijn commentaar op Openbaring elf.

Zóveel is wel zeker, dat de Satan, die gebonden is geweest om het Evangelie van het Koninkrijk doortocht te laten, dan nog een korte tijd ontbonden zal worden. Hij zal dan doen, wat hij eigenlijk reeds aan het begin onzer jaartelling had willen doen: de heidenen loslaten op de christenheid.

Dat is de aanval van Gog en Magog uit Openbaring 20.

Het bestek van dit boekje laat niet toe, daar breder op in te gaan. Men leze dat twintigste hoofdstuk maar eens nauwkeurig, niet bij het schemerlicht van Zoeklichtexegese of Jehova-getuigen, maar aan de hand van de geschriften van Bavinck en Greijdanus, om maar enkelen te noemen.

Met het oog op deze laatste (vergeefse) aanval op de kerk door de heidenwereld, moet ik onwillekeurig terugdenken aan de noodkreet uit Indië, zoals die amper twee jaar geleden tot ons kwam.

Daarin heet het onder meer:

"De Christenheid op Java, samengesteld uit allerlei volken en rassen heeft Uw voorbede dringend nodig. Een millioen belijders van den Here Jezus Christus, van aardse hulp geheel of bijkans geheel verstoken, smeekt God om uitredding en vraagt U met ons te bidden, opdat de Christelijke Kerk door trouwe arbeid van drie eeuwen hier opgebouwd, niet geheel op gruwelijke wijze ten onderga.

Europeanen en Indo-Europeanen, Chinezen en Javanen, Ambonnezen en Menadonezen, Timorezen en Batakkers, al wat op Java de Christelijke godsdienst belijdt, wordt door wilde terroristische benden bedreigd, vervolgd, afgeslacht.

De oorsprong van deze, niets ontziende haat tegen het Christendom is te zoeken bij de Japanse propaganda, gedurende drie en een half jaar met fascistische verbetenheid overal onder de Mohammedaanse bevolking gevoerd. *Tevoren was er op Java geen sprake van gewelddaden, door belijders van de Islam gepleegd jegens andersdenkenden."*

Wie zulke klanken hoort, en bij de Schrift leeft, denkt onwillekeurig aan de ontbinding der daemonische machten, door de Bijbel voorspeld, als de prediking van het Evangelie Gods Raad heeft uitgediend.

Wij weten verder niet, wat de ontwikkeling der gebeurtenissen in *Nederlands-Indië* zal opleveren voor de zending.

Sommigen zijn optimistisch gestemd.

Anderen geven de zending weinig kansen meer.

Wij weten het niet.

Maar wij zullen goed doen, ook ten aanzien onzer overzeese gewesten uit de krant te lezen hoe God de wereld regeert.

En ach' geven op de tekenen der tijden!

IX. *Linggadjati*, Echtscheiding en Communisme

We moeten — het is al meer dan eenmaal gezegd — er langzamerhand van af, de voetstappen van den komenden Christus uitsluitend te onderkennen in oorlogen en aardbevingen en zo. Jezus heeft zelf gezegd, dat Hij komt als een dief in de nacht, en men weet, dat een dief niet met veel gerucht pleegt te komen, maar met sluipende treden. Het is op een van deze nauwelijks merkbare "tekenen der tijden", dat ik nu de aandacht vestig, als ik iets ga zeggen over echtscheiding, de Indische kwestie, communisme e.d. U zult misschien zeggen: bien étonnés de se trouver ensemble...., een allermerkwaardigste combinatie, en wat heeft dat allemaal met de wederkomst des Heren te maken? Nu, meer dan u denkt!

Wij hebben allen wel eens gelezen in Jezus' rede over de "laatste dingen", dat de "ongerechtigheid" zal vermeederen (Matth. 24:12). Met die "ongerechtigheid" is niet bedoeld de zonde en de boosheid in het algemeen, maar een zeer bepaald soort "ongerechtigheid". Het Griekse woord luidt: "anomia", dat zoveel betekent als "wetteloosheid". Het is de levenshouding van de *revolutionnaire* mens, die zich vrijmaakt van alle wet en recht. Met deze "ongerechtigheid" wordt dus niet bedoeld het bedrijf van erkende misdadigers, schavuiten, dieven en inbrekers, maar zeer speciaal de revolutionnair, die de bestaande wetten en de rechtsorde omwoelt, dus ook de salon-revolutionnair, die de grondwet een "boekje" noemt. U ziet dus, allemaal heel "gewoon", en de "ongerechtigheid" kan zich vermeederen en tegelijk nog toegejuicht worden ook!

Maar laat me niet vooruitlopen.

Als we naar de Bijbel luisteren, vernemen we daaruit, dat de "wetteloosheid", de revolutionnaire gedachte, een dergelijke ingang zal vinden in deze wereld, dat er tenslotte één groot rijk zal ontstaan, niet slechts omvattend de Verenigde Staten van Amerika, Europa, of de Sovjetrepubliek, maar heel de wereld, waarin deze "wetteloosheid" gesanctioneerd is, terwijl aan het hoofd van dit wereldrijk zal staan een man, die wij gewoonlijk den "antichrist" noemen, en die in de Bijbel de "wetteloze" wordt genoemd (2 Thess. 2:8).

Over dit "wereldrijk", waarin het recht machteloos en de macht rechteloos zal zijn, spreken we later nog afzonderlijk.

Waar het voor ons doel *nu* op aankomt is het feit" dat de aanstaande werelddictator de naam, van "wetteloze" draagt, een man dus, die men niet slechts een revolutionnair kan noemen, maar die de verpersoonlijkte revolutie is genoemd, èn die er prat op gaat dat hij met alle recht spot, en alle goddelijke en menselijke wetten vertrapt.

Deze "wetteloze" is de "mens der zonde", die met satanische brutaliteit en consequentie ook de meest elementaire scheppings-ordinanties op zij zet.

Van hem spreekt ook de profeet Daniël, die zegt, dat hij "zal menen de tijden en de wet te veranderen" (Daniël 7:25).... een totale levensomkering dus; uit de menselijke samenleving moeten de christelijke grondslagen verdwijnen; wat altijd als kwaad werd gelaakt, zal dan als goed worden geprezen; wat vroeger tot schande strekte, zal dan als een ere worden geroemd; wat voorheen als leugen werd uitgekreten, zal dan als waarheid worden gehuldigd.

Men zal leven als in een omgekeerde wereld.

We hebben daar al een voorproefje van gehad onder het regiem van het nationaal-socialisme. We herinneren ons nog wel, hoe de soldaten-meiden, die moeder worden moesten, tot "Ehrebraut" werden gepromoveerd, en hoe de leugen niet maar werd goedgepraat, maar zelfs werd aangeprezen, als hij een dienstig propaganda-middel kon zijn om de "staat" groot te maken.

Maar dit alles is nog maar een wolkje als eens mans hand, vergeleken bij de plasregens van "wetteloosheid" die zich onder den antichrist over deze wereld zullen uitstorten.

Humanisten en wereldverbeteraars van allerlei slag hebben ons steeds voorgeprevelde, dat het allemaal beter wordt, en dat u eens moet kijken, wat een prachtwereld er komt, als cultuur en beschaving langzamerhand maar doorwerken.

Henriëtte Roland Holst droomde eens van een bevrijde aarde,

"waarop geen dienstbaarheid zou zijn, geen dwang en geen ellende, maar het zacht gezang der broederlijkheid ruisen; niemand gaarde zich goud, en niemand neep gebrek; er groeide geen hoogmoed meer, noch afgunst; liefde bloeide, liefde omrankte alle levensdingen met geur."

Maar de Bijbel slaat al deze dromerijen kapot, en verklaart, dat er aan het einde der wereldhistorie niet zal opstaan een top-mens, maar.... het beest! De wetteloze! De oer- en ras-revolutionnair, die zich vergrijpt aan alles wat recht is, en van geen wetten weten wil.

Dit alles komt natuurlijk niet zo maar uit de lucht vallen.

Er is schier niets, noch in de natuur, noch in de historie, wat niet de langzame weg van het *proces* volgt. De "wetteloze" kan niet ineens met plumpe voeten treden in een wereld, waar nog de band is van gezag en recht. Voor het komen aan de macht zal hij, de antichrist, het psychologisch moment moeten afwachten. Evenals voor den Christus, zal ook voor den antichrist

de weg bereid en de baan verhoogd moeten worden. Christus kwam in de "volheid des tijds". Toen alles zich op Zijn komst geprepareerd had.

Zó heeft ook de antichrist zijn. "volheid des tijds". In een tijd, waarin de christelijke beginselen krachtig

doorwerken, heeft de antichrist eenvoudig geen kans. Voordat de afvallige optreedt, zal eerst de afval moeten doorwerken, een tijd van langzame maar zekere gezagsondermijning, niet alleen in de staat, maar ook in kerk en huisgezin, een losweking van de christelijke beginselen, ziedaar de tijd die de antichrist beidt. Het fundament, waarop de troon van zijn eenheidsrijk staan kan, is dat van een verwonde wereld en een machteloze kerk. De "mens der zonde" in wie de "corruptie" vlees en bloed geworden is, kan. alleen ingang vinden en navolging in een corrupte wereld.

Wij behoeven in onze tijd niet lang te zoeken naar de symptomen van rechts verkrachting en wets ver achtting. De revolutionaire tendenzen zijn op allerlei terrein zo duidelijk aanwijsbaar, dat slechts iemand die stekeblind is, ze niet vermag te zien.

Ze zijn er op het *politieke* terrein.

Ik werd daaraan herinnerd bij het lezen van een simpel artikeltje in "Trouw", met het opschrift "Recht en Werkelijkheid", en ik moest weer denken aan Spurgeon, die ons heeft opgewekt de krant te lezen, om te zien, hoe God de wereld regeert.

De schrijver van bovengenoemd artikel zet daarin uiteen, hoe met name t.a.v. het radiobestel en de Indische politiek der regering, alles op z'n kop wordt gezet, daar wet en wetsorde eenvoudig terzijde worden gesteld, omdat er geen vraag meer naar is. Het gaat er niet om — zo is de opvatting van de moderne mens — wat er in de wet staat, maar wat de mensen willen, en wat hun behoefte is. Klopt de wet niet meer op de behoefte van de mens, dan dient de bestaande wetsorde eenvoudig gebroken. Dat is het kompas, waarop de Indië-politiek vaart. Er is een duidelijke roep daarginds om wat anders — breek dus met de bestaande

wetsorde. En het is spijtig genoeg, dat men het zeggen moet, maar er schijnen van onze zendingsmensen te zijn, die het niet door blikken te hebben, dat hier, om met Groen te spreken, de revolutie boven het Evangelie gekozen wordt. Het heeft er soms de schijn van, of ze uit opportuniteitsoverwegingen voor de zending, in deze koers mee willen varen, en wij hier in Holland, heet het dan, begrijpen daar niets van, omdat wij al te rechtlijnig denken in het schema: gezag is gezag!

Ik ben er vast van overtuigd, dat deze mensen te goeder trouw zijn. Zij denken er zelfs niet aan, om de revolutionaire gedachte in de hand te werken. Zij zouden toet klem van redenen betogen, dat ze er volkomen wars van zijn. Maar dat men ook onbewust en te goeder trouw kan dwalen, zal stellig niemand willen ontkennen.

Ik kom op ontwrichting op het gebied der huwelijksmoraal. Echtscheidingen zijn helaas geen grote uitzonderingsgevallen meer in onze kring. Wat daarbij dan terstond opvalt, is de merkwaardige vrijmoedigheid waarop men spreekt over het "gebod" en de gemakkelijker waarmee men zich afmaakt van de heilige ordinantie. Je bent wel getrouwd, maar ja, ieder kan zich vergissen, en als het nu eenmaal niet meer gaat! Liefde kun je toch niet dwingen.... alsof de Schrift ook van de liefde niet spreekt als van een gebod: gij mannen, hebt uw eigen vrouw lief!

En met een lenigheid, die grenst aan acrobatiek, neemt nu deze dan gene z'n reuzenzwaai uit de door God gelegde echtverbintenis, en de hardigheid des harten zegeviert triumfantelijk over het: maar Ik zeg u.

Dit zijn dingen die iedereen weet en ziet.

Waartegen nog wel een zacht protest oprijst, maar die toch langzamerhand bezig zijn "in te burgeren" de stille zegetocht van den. ... wetteloze!

Over de ontstellende groei van het communisme, dat het schoonschrift van Gods rechtsorde besmeurt met het duivelse kladschrift der rechts- en wetsverkrachting, wil ik nu maar niet te veel zeggen. Dat kan iedereen zo maar controleren. En nog minder heb ik er behoefte aan, de kerkelijke revoluties in hare buitelingen te volgen. Maar allermerkwaardigst is het, hoe in het gewone dagelijkse leven het "gebod" van kracht wordt beroofd, en men zonder blikken of blozen van de wet op de wetteloosheid overspringt.

Van de velerlei schandalen en corrupties kan men vrijwel dagelijks in de krant lezen (alweer die krant!) er ik ga deze chronique scandaleuze niet verlengen hier.

Maar symptomatisch is toch wel dat geval van die juffrouw met gelakte nagels plus bontmantel, waar ik nu van ga vertellen. Gezegde "dame" dan, had met een kaartje derde klas vrijmoedig in de tweede klas plaatsgenomen, 't Was wel een tweede klas met harde banken maar mevrouw wist best, dat ze buiten de orde ging want vooreerst had de conducteur voor aller oor tol driemaal toe uitgeroepen: alleen voor passagiers tweed* klas, maar in de tweede plaats had ze ons, haar medepassagiers, in alle geheimen ingewijd. Maar ze kwamer toch niet controleren. Toen de controle niettemin kwam lispelden haar zeer rode lippen: "Gunst, is dit tweeéde klas? Dat had ik nou helemaal niet kunnen denken!" Ze" kun je dus zonder te verbleken in één moment de staats-spoorwegen bestellen en liegen; maar ja, wat is een wet'

U hoeft dus helemaal niet te vragen, hoe de tijd rijf wordt voor een "wetteloze", den mens der zonde.

Ze vallen hem allemaal straks zo maar in de armen.

De hele wereld verwondert zich achter het beest.

Achter mijn huis zijn ze bezig een bunker op te ruimen. 't Is een kolossaal werk. Het was

natuurlijk heel eenvoudig en veel minder tijdrovend, ook veel goedkoper, om er een flinke lading dynamiet onder te leggen. Maar dat doet men niet uit reverentie voor onze ruiten.

Men doet het dus langzaam aan.

Telkens een kleine explosie, zo om de tien minuten, en dan maar weer boren, voor nieuwe dynamietgaatjes. Zo zitten we nog een veertien dagen, vermoed ik, af en toe een dag in de kou, want de ramen en deuren van de omliggende huizen moeten zolang openstaan.

Zo ongeveer is de Satan nu al jaar en dag bezig, niet zo maar pardoes, maar bij stukjes en beetjes, alles op te ruimen, dat hem nog in de weg staat, 't Geeft af en toe wel eens 'o knal, maar op het laatst merk je dat ook al niet meer,

We zitten er bij de open ramen naar te kijken.

En we vinden 't niet eens koud!

X. Het vierde rijk

Aan Paulus' tweede brief aan de Thessalonicenzen hebben wij de wetenschap te danken, dat de dag van den Zoon des mensen niet aanbreken zal, tenzij eerst verschenen is de "mens der zonde", de "zoon des verderfs". Daarmee wordt de antichrist bedoeld, het "beest" of hoe men hem verder maar noemen wil.

Het blijft, volkomen waar, dat Christus geheel onverwacht verschijnt, als een dief in de nacht. Zijn komst is voor ieder een verrassing en een van de voornaamste "tekenen der tijden" is, dat niemand er acht op slaat. Maar het is evenzeer waar, dat de dag des Heren bij wijze van spreken, niet morgen of overmorgen aanbreekt, omdat de mens der zonde, en het wereldrijk, waarover hij z'n scepter zwaaien zal, nog toekomstige grootheden zijn. Dit behoeft ook weer niet te betekenen, dat wij het naar een zeer verre toekomst moeten verschuiven, We leven snel tegenwoordig. Er gebeurt nu in één jaar meer dan vroeger in een kwart-eeuw. Niemand kan met zekerheid zeggen, of de antichrist niet reeds geboren is, en of de grondwet van zijn rijk, voor zover men van een grondwet bij deze "wetteloze" mag spreken, niet reeds klaar ligt. Het is juist de bedoeling van deze regels, om de verschijnselen, die de dag des Heren begeleiden, dichter in ons gezichtsveld te betrekken, dan gewoonlijk geschiedt.

Er staat hierboven: *Het vierde rijk*.

Deze uitdrukking is aan de Bijbel ontleend, en wel aan Daniël 7:23, waar staat: "Het vierde dier zal het vierde rijk op aarde zijn."

Dit was een explicatie van een droom, die Daniël gehad heeft.

Hij zag in die droom uit de zee vier dieren opkomen, het ene al roofzuchtiger dan het andere: een leeuw, een beer, een luipaard, en dan nog het vierde dier, dat hij geen naam kon geven, omdat het zo heel anders was dan gewone dieren. Dat dier was de grote onbekende, da mysterieuze X, en hij "vorste naar de waarheid van dat vierde dier" (7:19). Daniël had wel begrepen, dat die monsters, opkomende uit de zee, de ontwikkeling der wereldrijken voorstelden. De zee is in de Schrift steeds het beeld van de altijd in beweging zijnde volkerenwereld.

Daaruit komen nu de "dieren" op, en dat zijn de "koninkrijken der aarde". Daniël maakt zich daar geen illusies over. Zoals b.v. Nebukadnezar vroeger. Deze heiden had ook al gedroomd van de opeenvolgende wereldrijken, en dat was een schone droom. Zó droomt de humanist. Hij ziet de wereldrijken als een majestueus beeld, waaraan alles schittert en blinkt. Het is een climax van ijzer en leem der voeten tot het gouden hoofd. Het eindpunt is de Übermensch. Het gouden hoofd! Maar als Daniël zijn visie geeft op de wereldrijken, die komen en gaan, dan zijn het geen edele metalen, koper, zilver en goud, maar.. . . roofdieren. Er is nogal wat verschil tussen de humanistische droom en de christelijke visie, Daniël spreekt niet van cultuurontwikkeling, maar van decadentie. Het loopt alles uit niet op de geest, maar op het beest. De felbewogen volkerenzee is een bergplaats van monsters, ze liggen onder het wateroppervlak als verraderlijke mijnen. Zo mooi als Nebukadnezar kan Daniël niet dromen. Hij ziet wilde beesten: een brullende leeuw, een verslindende beer, een springende panter, en dan nog het anonyme beest.... het vierde dier zal het vierde rijk op aarde zijn!

Zo komen we dus weer bij dat vierde rijk terecht.

Als we ons nog even bij Daniël 7 bepalen, dan wordt van dit vierde dier of dit vierde rijk met grote nadruk gezegd, dat het "verscheiden was van alle dieren die vóór hetzelfde geweest waren". Dit wordt tot viermaal toe herhaald (7:7, 19, 23, 24).

Het was in de eerste plaats een *gradueel* onderscheid, in die zin, dat het de ganse aarde "opat". Dit wil zonder beeldspraak zeggen, dat dit rijk een *wereldimperium* is, dat alle natiën, grote en kleine omvat. De regeerder van dit vierde rijk zal nooit met Hitler verklaren, dat hij geen territoriale eisen meer heeft. Hij is niet tevreden alvorens hij regeert van de zee tot aan de zee, en van de rivieren tot de einden der aarde. De droom van alle keizers en dictatoren gaat bij dit vierde rijk in vervulling: het is een wereldrijk.

Het tweede onderscheid is van *principiële aard*.

We lezen in Daniël 7:25 van dit vierde dier: "het zal woorden spreken tegen den Allerhoogste, en het zal de heilige en hoge plaatsen verstoren." Met die "heilige en hoge plaatsen" worden de kinderen Gods bedoeld, en voor "verstoren" staat er eigenlijk: verslijten. Een soort zenuwenoorlog dus tegen de kerk, een zeer geraffineerde verdrukking, waardoor de taaiste tegenstand gebroken wordt, en zelfs de uitverkorenen zouden bezwijken, als dat mogelijk was, en de tijd niet verkort werd.

Dit vierde rijk is dus volgens Daniël wereldomspannend en antichristelijk. De dictator van dit rijk behoeft zich niet meer te keren tegen de andere natiën, want die zijn alle in zijn rijk opgesmolten, maar hij keert zich tegen Gods Gezalfde en zijn kerk.

Het zal wel ieder duidelijk zijn, dat met dit vierde rijk dit wereld-imperium bedoeld is, waarover de "mens der zonde", van wie in het begin sprake was, de scepter zwaait.

In het visioen van Daniël is dat vierde rijk het *laatste* wat op aarde gevestigd wordt. Na dit vierde dier ziet Daniël geen vijfde meer opkomen. Van beneden komt er niets meer.

Wel van boven; het Rijk van Christus, dat catastrophaal dit vierde rijk vernietigt en dat eeuwig blijft. Maar wat de aardse ontwikkeling betreft, is dit vierde rijk het laatste.

En dit klopt volkomen met het Nieuwe Testament. De "mens der zonde", de antichrist, verschijnt vlak vóór de komst des Heren.

Hij is de laatste krachtsinspanning van Satan. Na hem komt er niets of niemand meer, die de kerk des Heren verstoren zal, en hij, de antichrist, wordt verdaan door "de adem Zijns monds".

Dat deze "mens der zonde" gebieder over een wereldimperium, zal zijn, die naar Daniëls visioen "alles opat", bevestigt ook het Nieuwe Testament.

In Openb. 13 komt dezelfde "zoon. des verderfs" voor in de gestalte van het "beest", en daar heet het, dat aan het beest macht gegeven wordt *over alle geslacht en taal en volk*, en dat *allen die op de aarde wonen* het beest zullen aanbidden.

En dat tenslotte in dat vierde rijk de *kerk* het bovenal moet ontgelden en de "heiligen der hoge plaatsen" versleten worden, dat bevestigt de Heiland zelf, als Hij voorspelt: "Want dan zal er een grote verdrukking zijn als er van het begin der wereld tot nu toe niet geweest is, en ook niet meer zijn zal" (Matth. 24:21).

Wij herinneren ons allen nog levendig de verschrikkingen van het *derde rijk*.

Allen, die op enigerlei wijze met de S.D. en S.S. in aanraking zijn gekomen, zijn eenstemmig in hun gevoelens, dat het huiveringwekkende van dat derde rijk niet lag in de honger en de pijn die men leed in de gevangenissen en de concentratiekampen, maar dat men keek in de ogen van den duivel zelf.

Dat duivelse was het angstwekkende, En toch is Hitler de antichrist niet geweest.

Zijn derde rijk, het z.g.n. duizendjarige rijk, is glans-loos en kansloos ondergegaan. Het was het *derde* rijk.

Op dit derde volgt nog het vierde rijk,

Dat vierde rijk zal alle verschikkingen en duivelse methoden van het derde rijk nog zeer ver overtreffen.

Vergeleken met het vierde dier hebben we aan Hitler eigenlijk nog geen kind gehad.

De beestachtigheid van het nationaal-socialisme is nog maar kinderspel vergeleken bij de duivelse kweeling van het vierde dier.

Het is een grote vergissing te denken, dat de wereld nu voldoende geleerd heeft, en zich wel wachten zal voor een herhaling. Het zal blijken, dat men *niets* geleerd heeft. Behalve dan veel slechtheid.

Nu wachte men zich voor misverstand.

De vergelijking met het "vierde rijk", dat we uit de Bijbel kennen, met het "derde rijk", dat we uit de historie kennen, was in zekere zin slechts woordspel.

Ik bedoel dat zo: het is helemaal niet gezegd, dat het rijk van den antichrist zich onder de naam van "vierde rijk" aandienen zal. En evenmin is gezegd, dat dit vierde rijk in chronologische orde op het "derde" zal volgen. Daar weten we niets van. Er kan heel wat tussen liggen. Er kan ook wel *niets* tussen liggen. Wat alleen volkomen zeker is, dat is het feit, dat er zich op deze aarde een wereldrijk vestigen zal, waarvan de antichrist de grote "Führer" is, en waarin de kerk het zeer hard te verduren krijgt.

En waar wij op letten moeten is dit, of er zich wellicht verschijnselen voordoen, die in deze richting wijzen, opdat die dag ons niet onverhoeds overvalle als een gewapend man.

Wij leven in een apocalyptische tijd, naar men zegt. Voor den lezer, die het niet mocht weten, zij hem even ter verduidelijking gezegd, dat "apocalyps" het vreemde woord is voor "openbaring", en men bedoelt met die apocalyptische tijd dus, dat veel in onze tijd herinnert aan de donderslagen, stemmen, fiolen en bazuinen, waar het boek der Openbaring zo vol van is.

Nu moet men met die uitdrukking toch voorzichtig wezen.

Stellig negen van de tien zullen bij de vergelijking van onze tijd met die van Johannes denken aan de dreunende paardenhoeven, van oorlog, hongersnood en dood, zoals dit in Openb. 6 te lezen staat, en door den kunstenaar Albrecht Dürer uitgebeeld is. Maar — er werd reeds eerder op gewezen — de Schrift steunt het vermoeden, dat de allerlaatste tijd der wereldgeschiedenis zich niet kenmerkt door oorlogen, maar door welvaart en vrede. Evenals bij de eerste komst van Christus, Augustus regeerde over een rijk waar vrede en rust heerste, waarom Augustus ook wel de vredes-keizer werd genoemd, zal er ook bij de tweede komst van Christus van oorlog geen sprake meer zijn. De antichrist wordt als een "vredevorst" door al z'n aanbidders bejubeld. Het feit, dat hij alle rijken in z'n geweldig rijk heeft opgeslorpt, biedt aan deze gedachte steun. Er zijn geen concurrenten meer, en wel wordt de christen in dit schitterende cultuurrijk te vuur en te zwaard vervolgd, maar dat is maar een "kleinigheid", en daar kan niemand zich al te druk over maken.

Wil men onze tijd dus een apocalyptische tijd noemen, dan is daar geen bezwaar tegen, als men dan maar niet voorbijziet, dat het boek der Openbaring de wereld in het laatst der dagen ziet als het imposant Babylon met welvarende "kooplieden", en wij willen het apocalyptische van *onze* tijd daarin naspeuren, of wij de mensen van nu niet de fundamenten zien leggen van

dat rijk, dat bezig is, uit de puinhopen te herrijzen, een rijk dus, dat de periode van een verschroeide aarde en gebombardeerde steden achter de rug heeft,

Een wereldimperium, zoals we zagen als dat van den antichrist zal zijn, kan alleen maar ontstaan en bestaan in een tijd dat de te annexeren rijken machteloos zijn. Zolang er een evenwicht van krachten is, zal een pretendent naar de wereldheerschappij geen, of althans weinig kans hebben. De antichrist zal staan op het verlaten slagveld der oorlogsmoede volken. Een der eerste kenmerken van de opkomst van den antichrist is de *verzwakking* der naties. Als zij, op welke manier dan ook, hun kracht hebben verteerd, zal de antichrist toeslaan. Tot zolang zal hij een afwachtende houding aannemen en zich versterken achter een ijzeren gordijn, waar niemand het getal van zijn troepen en de uitbreiding van zijn oorlogsindustrie controleren kan.

Naast deze *verzwakking der* volken is te letten op de *versterking* van het communisme, de enorme groei van de rode stroom.

Ik zeg *niet*, dat het vierde rijk de U.S.S.R. is, want daar weet ik niets van. De oorsprongen ervan kunnen evengoed in het land van de dollar of ergens in Indië of Japan liggen. Maar ik zeg wel, dat er in het communisme zich krachten bewegen, die eiken eenvoudigen Bijbellezer moeten opvallen en beangstigen.

Voorzover mij bekend, is er maar één staat, die naar de wereldrevolutie streeft, die proletariërs aller landen oproept zich te verenigen, de dictatuur van het proletariaat voorstaat, en daarin welbewust naar de wereldheerschappij streeft.

Met dat ik dit neerschrijf, komt mij het volgende citaat uit "Nieuw-Nederland" onder ogen:

"Het Franse Weekblad "Carrefour", citeerde in haar jongste nummer het woord van een diplomaat, die lange tijd te Moskou verbleven had, en volgens hetwelk Stalin nu toch tot de overtuiging gekomen was, dat heel de wereld communistisch dient te worden. De oude leuze van "het communisme in één enkel land" heeft men opgegeven. Men wil nu weer het communisme in de hele wereld. Hoe men daartoe komen wil? Door dat stuk van Europa, hetwelk men thans beheerst, van de Weichsel tot de Elbe, van de Zwarte Zee tot de Adriatische, geheel in dienst te stellen van de Russische macht. Men zal dan op de duur sterk genoeg zijn om de andere landen tot aansluiting te dwingen, In wat er nog overblijft van Europa en ook in Azië.

Heeft Stalin werkelijk zo gesproken? De getuigenis blijft anoniem. Wij mogen er dus niet veel waarde aan hechten en moeten er ons toe bepalen te constateren, dat Stalin inderdaad naar die woorden handelt. Maar nu komt ook Harriman, Wallace's opvolger, met een verklaring, welke ongeveer hetzelfde zegt als de diplomaat, die men in het Parijse weekblad aan het woord laat: Stalin wil thans het sowjetstelsel voor de hele wereld; voor Amerika is er geen andere politiek mogelijk dan die van Byrnes."

Iedereen weet, hoe de rode stroom wast. Kort geleden meldden de dagbladen dat zelfs landen als Denemarken, Noorwegen en Zweden dreigen over te hellen naar de Sowjet. In Frankrijk boekte het communisme menige belangrijke overwinning. Overal heeft het z'n vijfde colonne tot in Nederlands-Indië toe. En ook daar, waar men zich nog beslist tegenstander toont van sikkels en hamers, wint de revolutionaire gedachte veld. De Indische kwestie is er een bedroevend staaltje van. De enige weerstand tegen de revolutie is het Evangelie. Een middenstandpunt is een verloren post. Zoals rosé overvloeit in rood, *moet* alle partij-van-de-arbeid-democratie wel capituleren voor de dictatuur van het communisme, dat is nu eenmaal ijzeren consequentie. Trouwens, heel de "democratie" waarmee wij momenteel gezegend zijn, vertoont in z'n verachting voor parlement en volkswil, geheime diplomatie enz., al de trekken der dictatuur, en toont zich aan het communisme verwant.

Voor het communisme ben ik nu maar zo spookbang. Ieder begrijpt wel waarom.

Het is een tweelingbroertje van het nationaal-socialisme.

Het is precies het andere einde van de knoet, waarmee het Hitler-regime ons gegeseld heeft, en het maakt niet veel uit of je met het ene of het andere eind van de knoet geslagen wordt.

Het is ook precies even anti-christelijk.... ik herinner me zelfs, dat de god-lozen-actie daarginds geboren is,

We hebben een tijdlang, toen het rode leger meehielp het Hitlerdom te verslaan, met het communisme gecoquetteerd, en we hebben onszelf en elkaar wijs gemaakt, dat het toch zeker niet zo erg was, als wij dachten.

Het zal nog véél erger zijn.

Het stelt de meest sombere en pessimistische gedachten in de schaduw! En als ik mij dan realiseer, dat het communisme de kiem van de wereldheerschappij in zich draagt, en dat het anti-religieus in z'n wezen is, en ik herinner mij wat de Bijbel van dat vierde dier alias het vierde rijk zo komt te zeggen, dan huiver ik.

Als iemand dan zegt: maar het gaat toch niet aan, de U.S.S.R. zo maar te vereenzelvigen met dat "vierde rijk", want Hitler was toch ook de antichrist niet en zo, dan antwoord ik: u zoudt best gelijk kunnen hebben. En als een ander zegt: het komt mij voor, dat het vierde rijk er feitelijk al is, doch het wacht nog slechts op de "doorbraak", dan antwoord ik: u zoudt best gelijk kunnen hebben.

En tot ieder, die tot mij zegt: slechte tijden, dominee, en wat gaat het met die wederopbouw toch miserabel, ben ik geneigd te antwoorden: "gij geveinsden, het aanschijn des hemels weet gij wel te onderscheiden, en kunt gij de tekenen der tijden niet onderscheiden?"

Ik heb zo'n gevoel, dat de humanisten, u weet wel, de mensen die dromen van vooruitgang, en van dat gouden hoofd, bezig zijn, materialen aan te dragen voor de bouw van de anti-christelijke troon.

De humanist generaal Smuts — beste man, die men pardoes indeelt bij de lieden van goeden wille — is ook in ons land komen pleiten voor de Europese Unie van Volkeren.

Zo krijgt u dan de U.S.A. — Verenigde Staten van Amerika, en de U.S.S.R. — de Unie van Sovjet Staten in Rusland, de "Unie" van Indonesische republieken, de Unie van Europese Staten, en dan komt de opperrevolutionair, die met voorbijgaan van alle staatsrechtelijke en volkenrechtelijke "dingetjes" al deze Unies "uniert"; ze aan één touwtje rijgt, het kan immers niet eenvoudiger. ... het vierde rijk is daar!

In z'n reeds geciteerde tweede brief aan de Thessalonicenzen schrijft Paulus: "de verborgenheid der ongerechtigheid wordt alrede gewrocht," of zoals het in de nieuwe vertaling duidelijk staat: "het geheimenis der wetteloosheid is reeds in werking," Inderdaad: reeds in werking. Zoals de Vesuvius in werking kan zijn. Waarom de uitbarsting nog niet komt, voegt Paulus er bij (ik citeer maar weer de nieuwe vertaling): het "wacht slechts totdat hij, die op het ogenblik nog weerhoudt, verwijderd is."

Wij komen daarbij in aanraking met den "wederhouder" van den antichrist.

Alvorens over dien wederhouder te spreken, nog even een soort post-scriptum, naar aanleiding van een boek, dat zo juist onder m'n aandacht werd gebracht.

Laat me eerst nog even resumeren, waar 't om gaat. De Schrift leert ons op vele plaatsen — zowel de profetieën van Daniël en Ezechiël als de Openbaring van Johannes en 2 Thessalonicenzen, dat vóór de wederkomst van *Christus* eerst nog op het wereldtoneel zal

verschijnen de *antichrist*. Niet maar als particulier persoon, maar als wereldheerser en dictator in optima forma.

Vóór het vrederijk van Christus op de nieuwe aarde wordt dus eerst nog op deze aarde gevestigd het ijzeren rijk van den antichrist.

Johannes zegt daarvan in de Openbaring, dat aan het "Beest" *macht* gegeven zal worden over alle geslacht en taal en volk en natie, en dat de "hoer" d.i. de antichristelijke residentie van dit wereldrijk, *alle volken* verleiden zal.

Dit betekent dus de uitwissing van alle nationale grenzen,

We hebben reeds vele "wereldrijken" gekend, maar nooit een, dat werkelijk *alle* volken omspande.

Dat is wel steeds de hoop, het verlangen van alle imperialisten geweest maar het bleef bij een droom.

Wat zijn voorgangers nooit gelukte, zal nu den antichrist wel gelukken.

Na de (of na een) volgende wereldoorlog zal er een situatie ontstaan, dat niet de grote *vier* of de grote *drie* na veel geharrewar de wereld onder elkaar verdelen, maar er is maar één overgebleven, die het alleen te zeggen heeft. Geen tegenstelling dus meer tussen de Oostelijke en Westelijke wereldmachten, geen zones of demarcatielijnen, Het recht van veto is ook niet eens meer nodig. Na de komende wereldrevolutie worden de bestaande koninkrijken en republieken eenvoudig opgeruimd, en alles wordt opgesmolten in één wereldimperium. Het is wel waarschijnlijk, gezien wat we in Openbaring 17 van de "tien koningen" lezen, dat de antichrist, die over dit geweldige wereldrijk z'n scepter zwaait, om organisatorische redenen hier en ginds "stadhouders" aanstelt, maar deze zullen hem geen strobreed in de weg leggen, want zij hebben allen "enerlei zin" (Openb. 17:13).

Ziedaar in zeer grove trekken de ontwikkeling van het wereldgebeuren zoals de Bijbel die tekent.

Wat er in de praktijk gebeurt, komt meestal niet zo maar uit de lucht vallen.

Het is vrucht van een lang voorbereid *plan*, en een goed uitgewerkte *theorie*.

De revolutie van de *straat* en van de *daad* was steeds het gevolg van de revolutie in de *gedachten*. Vóórdat de rode vlag werd ontplooid, waren reeds lang de gedachten omgezet door artikelen in boek en blad en door redevoeringen voor de massa.

Heel mooi beschrijft ons de Bijbel dat in Psalm 1: "Welgelukzalig is de man, die niet wandelt in de *raad* der goddelozen, noch staat op de *weg* der zondaren, noch zit in het gestoelte der spotters". Men ziet dus wel: de *raad* gaat voorop. Er wordt eerst over *gedacht* en over *gesproken*, er wordt beraadslaagd en geconfereerd, er wordt voor de ideeën propaganda gevoerd, en als dan zo in de *raad* der goddelozen, de theorie is uitgebreid en de *gedachten* gevangen zijn, is er maar één stap meer van de *raad* tot de *daad*, van de raad der goddelozen naar de *weg* der zondaren.

Dit is allemaal zo helder als de dag. Evenzeer zal het duidelijk zijn, dat het voor het letten op de "tekenen der tijden" noodzakelijk is, niet alleen na te gaan, wat de mensen *doen*, maar ook en vooral, wat ze *schrijven*. Dat is: welke ideeën worden er gekoesterd, welke theorieën ontwikkeld.

Zo komen we vanzelf op de wereld van het *boek*. De wereld wordt minstens evenzeer geregeerd door denkers en schrijvers als door politici van de daad.

Temeer als deze denkers en schrijvers mannen van gezag zijn en zij een grote lezerskring

hebben.

En zo kom ik op het merkwaardige boek, dat aan het begin reeds bedoeld was, en dat in 't Nederlands vertaald heet: "Anatomie van de vrede", geschreven door den Amerikaan: Emery Reves.

Dit boek behoort tot de "best sellers" in Amerika,
d.w.z. de boeken, die het meest verkocht en gelezen zijn.

Men hoeft niet te vragen wat dit voor een uitgestrekt
land als Amerika betekent. Bovendien is het in andere talen, ook in het Nederlands, vertaald,
en het vindt z'n lezers dus bij miljoenen.

De schrijver die — terecht — spookbang is voor communisme en fascisme, wil aan de
ellende die uit de huidige gang van zaken voortvloeit, een einde maken door het vormen van
een.... wereldregering. Geen communistische of fascistische, maar een democratische!

Met terzijdestelling van alle bestaande nationaliteiten.

Er moet, vindt hij, ook geen "volkenbond" meer komen, want dat blijft maar weer gekibbel
en geknoei tussen verschillende "sovereine" staten en die mogen niet meer bestaan, zal de
"wereldvrede" geen gevaar lopen.

Hij ziet dit verder practisch-technisch mogelijk, en dan zo, dat Amerika en Engeland wei van
goeden wille zijn, om zo'n "democratische wereldstaat" te vormen. Rusland niet, maar als
Rusland niet wil, dan moet het maar "gedwongen" worden.

In dit laatste komt de "macht" om de hoek gluren, desnoods boven het recht. Toch weer de
machtsstaat dus, gecamoufleerd door "democratie".

Zo ziet u, dat ook dit goedwillende boek met volle zeilen vaart naar het imperium van den
antichrist.

Ik vermoed, dat dit boek ook wel in Rusland zal zijn gelezen.

En dat men daar z'n eigen toepassing zal maken.

En zo zeg ik maar weer: lees uw krant en boek, om na te gaan, hoe God de wereld regeert, en
hoe de geesten rijp gemaakt worden voor het einde!

XI. De wederhouder

We komen nu even op Paulus' tweede brief aan de Thessalonicenzen terug. De apostel schrijft daar in het tweede hoofdstuk, dat de antichrist, of de wetteloze, zoals hij daar ook heet, te zijner tijd *geopenbaard* zal worden, d.w.z. het wereldtoneel zal betreden. Deze antichrist is 'n toekomstig persoon, 'n soort vlees geworden duivel, die de laatste aanval op de kerk doen zal. Had het aan Satan gelegen, hij zou z'n ambassadeur, de "mens der zonde", al veel eerder hebben laten optreden, maar dat *kon* niet, zegt Paulus, want zijn komst wordt nog gestuit, *tegenhouden*.

Er is een "wederhouder", en eerst als de macht of de persoon (we laten dat nog in het midden) die de komst van den antichrist verhindert, die hem nog voor de voeten loopt en z'n verschijning belemmert, "uit het midden zal weggedaan zijn, dan zal de "wetteloze" zich in z'n ganse lengte kunnen uitrekken, en ongestoord z'n gang gaan. Men leze 2 Thessalonicenzen 2:6-8.

De vraag is nu: wat of wie is er met dien "wederhouder" bedoeld.

Paulus schrijft er tweemaal over.

Eerst, in 2 Thess. 2:6 heet het: "en nu, wat hem wederhoudt, weet gij". En even later in vs. 8 heet het, dat de wetteloze zich openbaren zal, als hij, die op het ogenblik nog wederhoudt, verwijderd is.

De eerste maal is het dus een "het", een weerhoudende *macht* blijkbaar, de tweede maal een "hij", waarbij Paulus aan een *persoon* schijnt te denken. Dit stelt de uitlegging voor een grote moeilijkheid, en de exegeten hebben steeds gedubieerd, of bij den wederhouder aan een "remmende macht", of aan een bepaald *persoon* gedacht moest worden.

De Thessalonicenzen wisten het blijkbaar, want Paulus schrijft: wat hem wederhoudt, *weet* gij. *Wij* weten het niet. Augustinus belijdt ootmoedig: "ego prorsus quid dixit me con, fitior ignorare": ik bekend, dat ik het niet weet. Prof. Hepp daarentegen weet, dat het Michaël is, en hij beschrijft ons een gevecht tussen Michaël en den schuimbekkenden duivel. Deze laatste probeert los te komen, maar is tegen Michaël niet opgewassen, totdat op last des Heren Michaël hem los móét laten, en de antichrist z'n gang kan gaan!

In de Reformatie van 28 December 1946 schreef Prof. Schilder over den wederhouder o.a. het volgende:

"Mi me-'akkeeb?"

Onlangs verscheen van Cullmann een boek over "*Christus en de tijd*". De schrijver brengt daarin ter sprake een bekende vraagformule uit de joodse talmudische litteratuur. De formule luidt: "mi me-'akkeeb?" Dat wil zeggen: *wie houdt terug? Wie houdt op? Wie houdt tegen?*

Wie houdt de dag der dagen tegen?

Wie houdt den Messias en Zijn glorierijk verschijnen tegen?

Wie houdt de Antichrist, dit avond-fenomeen van de wereld-dag, tegen?

Wat houdt Zijn verschijning op?

Wat is er, dat de laatste dag er nog niet is? Want van hef begin der wereld af blijven alle dingen maar zó als ze zijn,

Ook de joodse talmudisten — aldus Cullmann — stelden zich de vraag. En het is te begrijpen: zij wachten immers op een Messias, die Israëls glorie aan het licht zal brengen —

hij "een generalissimus" op een vurig strijdros? Die telkens "uitgestelde hoop" "krenkt het hart". Dat de "begeerte" reeds "gekomen is" als "een boom des levens" is hun ongeloof ontgaan: ze willen er niet van horen.

Mi me-'akkeeb?

Maar ook wij, die de "gekomen begeerte", die "boom des levens" wèl kennen in Jezus Christus, ook wij stellen die vraag, Want Hij is wel gekomen in eerste instantie, doch *moet* nog verschijnen in tweede termijn. In wederkomst. Daarom vraagt artikel 37 der Belijdenis: *mi me-'akkeeb?* En in de *hemel* horen we de "zielen onder het altaar" zuchten: hoe lang duurt het nog, o heilige en rechtvaardige Despoot? Wanneer wreekt ge ons bloed? Wat houdt U op? *Mi rne-'akkeeb?*

En in Psalm 74 zingt de hele kerk: rijs op, o God;, rijs op, toon Uw gezag; 't is meer dan tijd! En in Openbaring 22 dezelfde kerk, ouder maar wijzer geworden: kom Here Jezus, ja kom haastelijk: *Mi me-'akkeeb?*

Ja, het *ganse* schepsel *zucht* als in barensnood zijnde, verwachtende de dag der openbaring der kinderen Gods. Uit grotten en spelonken, van bergen en uit dalen, uit sterf- en broedplaatsen hoort Paulus die vraag: *mi me-'akkeeb?*

En — zo zegt Cullmann — als Paulus in 2 Thessalonicensen 2 den Antichrist doet zien als toekomstig, dan zegt ook hij: *er is iets, dat hem tegenhoudt, dat hem weerhoudt.* Paulus' lezers wisten het wel, wat die weerhoudende kracht was, naar hij zelf zegt. Maar *wij* gissen hier, en missen vaak. *Mi me-'akkeeb?*

Cullmann wijst nu op twee scholen van joodse geleerden.

De ene zei: hetgeen de Grote Verschijning tegenhoudt, dat is de zedelijke houding van Israël. Het moet zich bekeren. Anderen vullen heden aan: Israël, dat moet wederom zich concentreren. Het moet zich zelf bewust worden. Het moet zijn ghetto-mentaliteit te boven komen, (Querido), Ais het Hotel "Koning David" opgeblazen wordt, ginds in Jeruzalem, door een terroristen-bom, of als de Joodse Radio, Kol Jisraël, The Voice of Israël, door de aether zijn nationale trots verneembaar maakt, wel, dan zal hij, die oren heeft om te horen, ook in die explosie, ook in die broadcasting, de vraag horen, althans *mede* de vraag: *mi me-'akkeeb?*

De andere schooi van joodse geleerden, aldus Cullmann, laat de vraag naar oorzaak *déze* of *gêne* meer in het midden. Zij zegt: er is een bepaalde *datum* gesteld. Es ist bestimmt in Gottes Rat. En zolang de Datum niet verschenen is, zo iang houdt Gods kalender de Grote Verschijning tegen.

En wij — moeten wij soms kiezen? Tussen de ene of andere school?

Neen. —

Want het is waar — de datum is bepaald. Maar die de datum bepaalde die bepaalde óók het spel van kracht en tegenkracht, van recht en onrecht, geloof en ongeloof, dat de eindtijd in moet leiden. Er is deswege een mogelijkheid geschapen van *tekenen* der tijden. Israël's zedelijke houding? Ja zeker, en ook de onze. Het Zionisme? Ja *zeker*, en ook het Amerikanisme. Het imperialisme, dat in aantocht is, vooral van "democratische" zijde? Ja zeker, *en* ook de geest van verval, die een koninkrijk ontbindt in enkele maanden, de geest, die "recht" op "feiten" baseert, die in Nederland een Mussert executeert, en op Java diens meer-dan-evenknie Soekarno, op een souper laat compareren. Het verval der kerk? Ja zeker, en ook de vrijmaking, 't Hangt alles met de Datum samen.

Maar daarom zijn wij ook niet meer *jaloers* op Paulus' eerste brieflezers, als zij de tekst van II Thessalonicensen 2 zich hoorden voorlezen. *ZIJ wisten*, wat de Antichrist, de laatste dag,

weerhield. WIJ moeten er naar gissen. *Maar — wij weten toch genoeg.* Wij weten, dat gebeuren moet hetgeen de Openbaring van Johannes heeft beschreven. Toen reeds de lezers van de tweede graad Paulus' brief aan Thessalonica vermoed ter zijde schoven met de vraag: *mi me-'akkeeb*, wel, toen kwam op Patmos Jezus Christus tot Johannes zeggen: *schrijf*: Hier zijn de dingen, die haast geschieden moeten. Ik, Jezus Christus, van hierboven hoor u beneden vragen: *mi me-'akkeeb?* En ik geef u 't antwoord: *Ik!* Want ik, uw Kurios, heb dat op mijn programma staan. Ik ben de me'akkeeb.... laat ons het even zo te zamen uitdrukken. Ik doe het — naar mijn PLAN."

K. S. ziet in den "wederhouder" dus Christus zelf, maar hij ziet over het hoofd, dat Paulus van den "wederhouder" zegt, dat hij eens "uit het midden zal worden weggedaan", van het toneel verwijderd dus, wat van Christus natuurlijk nooit kan gelden.

Tussen de bescheidenheid van Augustinus en de speelsheid van Hepp en de exegetische vrijmoedigheden van Schilder, behoeven we gelukkig niet te kiezen.

Ik kan mij voorstellen, hoe Paulus aan de Thessalonicenzen verklaard heeft, dat de "wetteloze", de revolutionnair in optima forma eenvoudig geen kans had, zolang de *Romeinse rechtsstaat* met z'n stevige orde bestond.

Met den "wederhouder" kan hij dan het rechtsbestel van zijn dagen bedoeld hebben. Dat Paulus daarvan de ene maai als een "hij" en een andere maal als een "hel" spreekt, behoeft geen moeilijkheid op te leveren. Nu eens heeft hij gedacht aan de overheid in 't algemeen en dan weer aan den persoon die het overheidsambt bekleedde.

Het onder Gods bestel bestaande rechtsbewind van het Romeinse rijk dat overal rust en orde handhaafde zou dan voor Paulus hebben gegolden als de sta-in-de-weg van den antichrist.

Wij kunnen dat tegenwoordig goed begrijpen.

Is een overheid slap, en slaapt een regering onder één deken met de revolutie, dan val je van de ene narigheid in de andere, maar weet de regering wat zij wil, dan krijgt de revolutiegedachte geen voet aan wal.

Zó heeft Paulus gezien hoe de "wetteloze" in z'n gang, en de revolutie in haar ontwikkeling "wederhouden" werd door de wettige overheid, de macht van God ingesteld wat hem wederhoudt, weet gij.

Intussen moeten we daarbij niet blijven staan.

Daarvoor is het Woord Gods te rijk aan perspectief.

Die Romeinse staat bestaat allang niet meer, en toch zijn er na het wegvallen daarvan nog "weerhoudende" machten gebleven, die de openbaring van den antichrist hebben verhinderd.

Al heeft Paulus dan misschien alleen aan de overheid en het rechtsbestel van zijn dagen *gedacht, bedoeld* is in elk geval heel dat complex van instellingen en ordinantiën, die een behoorlijke samenleving mogelijk maken.

Wij plegen dit Gods *algemene genade* te noemen.

Valt heel dit samenstel van Gods algemene genade weg, worden alle teugels en remmen weggenomen, ja, dan krijgt de "wetteloze" z'n grote kans, en kan de antichrist ongestoord optreden.

Dit is het, wat Paulus schrijft, dat de "wetteloze" slechts wacht op het moment, dat de "wederhouder" *verwijderd wordt*.

Wat wij dan na te gaan hebben, is in de eerste plaats de vraag, *in hoeverre die weerhoudende*

macht van de "gemene gratie" ook na nog werkzaam is, of de Schrift ons grond geeft te geloven, dat die algemene genade zal worden ingetrokken, en of er verschijnselen zijn op te merken, die daarop wijzen.

Dat laatste brengt ons dan weer op de "tekenen des tijds".

Er zijn over de "gemene gratie" dikke boeken geschreven.

Er is in de laatste tijd ook nogal een en ander over te doen geweest.

Zonder op allerlei controversen in te gaan, geloof ik nog steeds dat de algemene genade een remmende, weerhoudende functie vervult, en dient niet alleen om een menselijke samenleving, maar ook om de ontplooiing van Gods Koninkrijk mogelijk te maken.

Een heel simpele vergelijking is die van de tralies van een leeuwenkooi. Die tralies maken de wilde dieren niet tam, — ze blijven hun wilde aard behouden — maar die tralies verhinderen ze alleen kwaad te doen. Zulke tralies zijn er ook in het mensenleven. De overheid werd al genoemd.

Dat de mensen niet méér stelen, komt niet omdat ze zo eerlijk zijn, en dat ze niet méér doodslaan vindt zijn oorzaak niet in het feit dat ze zo vredelievend zijn. Maar diefstal en moord zijn nu eenmaal bij de wet verboden. Wie zich er aan schuldig maakt, valt in handen van de politie — ziedaar de eerste tralie, die het "beest" in den mens "wederhoudt".

Een tweede tralie is de publieke opinie. We zeggen wel eens, dat we er ons niets van aantrekken, wat de mensen zeggen, maar we trekken ons er heel veel van aan. Wat ook behoorlijk is. We houden er rekening mee, wat "de mensen er van zeggen", en wat onze goede naam zou blameren. Er zijn gelukkig nog algemeen geldende normen, waar men niet ongestraft tegen zondigt. Dit is een sterk remmende factor, Toen de priester en de leviet op de eenzame weg waren, lieten ze de halfdode man rustig liggen. In het drukke Jeruzalem zouden ze de hulpvaardigheid zelf geweest zijn.. . wat de mensen er van zeggen, ziet u? Een derde tralie is het geweten.

Het is de geheimzinnige stem, die ons waarschuwt voor de verkeerde stap. Dit geweten moge niet normatief zijn, en de een moge een ruimer geweten hebben dan de ander, het is en blijft een onschatbare zegen voor de menselijke samenleving dat niet alle mensen gewetenloze lieden zijn.

Zo staat hier dus een heel hek met tralies.

Stel nu eens, dat al deze tralies wegvielen, dat de politie bij geen enkele misdaad ingreep, er geen algemene normen meer waren van goed en kwaad, het geweten niet meer sprak, dan zou iedereen doen wat goed was in z'n ogen, het leven zou een hel worden, en we kunnen ons zo goed voorstellen, dat de Schrift zegt dat de antichrist, d.i. *het Beest*, zal losbreken, zodra wat hem wederhoudt, zal worden verwijderd.

De Schrift geeft ons alle grond te geloven, dat deze tijd eens komen zal. Het blijkt reeds zijdelings uit de reeds meermalen geciteerde plaats uit 2 Thessalonicenzen 2,

Als Paulus verklaart dat de "wetteloze" slechts wacht op het gunstig moment om zich aan de greep van den wederhouder te ontwingen, en dat hij dat ook doen zal, zodra de wederhouder wordt verwijderd, dan ligt de conclusie voor de hand, dat dit tijdstip op een bepaalde dag zal aanbreken.

Dit is slechts een negatieve conclusie. Een positief gegeven biedt ons Openbaring 9, Er wordt daar, vanaf het dertiende vers, gesproken van het losmaken of ontbinden van een viertal engelen. Goede engelen waren dat niet, want die behoeven niet vastgehouden of gebonden te

worden. Het waren boze engelen of boze machten, die al lang van ongeduld hadden staan trappelen, maar wier banden nu eindelijk losgemaakt worden, en hoe boos ze wel waren, blijkt wel uit het vervolg, als zij zich aan het hoofd stellen van een schrikkelijke ruitery die over de aarde stuift om overal wanorde en ellende te brengen.

Prof. Greijdanus schrijft in z'n commentaar: "dit losmaken is een daad Gods, die wegnam datgene, waardoor Hij tevoren deze macht beteugelde en *terughield*. Maar het hangt ook samen met het *wegvallen bij de mensheid van datgene, wat tot nog toe een barrière gevormd had tegen het opkomen en voortdringen dezer boze macht*".

Dit alles zag Johannes gebeuren toen de *zesde engel gebazuind had*.

Er waren in het geheel *zeven bazuinengelen*.

De zevende engel luidde de jongste dag in.

We zijn bij die zesde bazuinengel dus aan de vooravond daarvan.

En dit bevestigt, wat we elders vonden, dat er "in het laatst der dagen" zware tijden zullen aanbreken, en dat "zware" bestaat dan niet in allerlei ramp, leed en stoffelijke nood, maar jn het opkomen van allerlei boze machten, de verschijning van het Beest, dat nu kan doen wat hij wil, omdat de tralies van zijn kooi weggenomen zijn.

De wederhouder is verwijderd.

De algemene genade heeft haar dienst gedaan.

Dat die algemene genade slechts een *tijdelijke* functie heeft, en dat God toelaat, dat al deze barrières doorbroken worden, leert de Schrift dus wel zeer duidelijk.

Als wij goed luisteren, horen we het geluid van de zesde bazuin. Een stem zei: ontbindt die boze macht, en er zijn tal van verschijnselen die op ontbinding wijzen.

Dat de tralies van de *overheid* niet zo stevig meer staan, weet iedereen.... zij gaat soms zelf in bedrog en corruptie voor, en ze allieert zich met de revolutie. In de publieke opinie treedt een radicale wijziging in, en wat vroeger kwaad heette, wordt nu niet slechts getolereerd, maar dikwijls geprezen. De schaamteloosheid treedt bij de dag brutaler op, en veler gewetens zijn met een brandijzer toegeschroeid. Ongeremd en onbeteugeld treedt de zedeloosheid en de boosheid naar voren. Men staat er versteld van, hoeveel mensen elke norm kwijt zijn, stuurloze levens, voor wie woorden als gezag, gehoorzaamheid, wet en zede niets meer zeggen, Hoe het kwaad reeds in vele jonge levens is doorgedrongen, kunnen de kinderrechtters u vertellen. We leven in Nederland nog in een betrekkelijk bevoorrechte positie, maar wat er broeit in landen als Duitsland en Rusland, waar de geesten, niet het minst van het opgroeiend geslacht al jaren lang vergiftigd zijn, is nauwelijks te vermoeden. Nog een paar rukken aan de tralies en het Beest springt te voorschijn. Wat hem weerhoudt, weet gij, maar veel is het niet meer!

XII. Sijnthese

Over binding en ontbinding van Satan en z'n trawanten wordt behalve in de vroeger genoemde Schriftplaatsen, ook nog gesproken in Openbaring 20.

Openbaring 20 is een van de meest mishandelde hoofdstukken van de Schrift,

Er wordt in gesproken, zoals men weet, over het zgn, *duizendjarig rijk*, en chiliasten van allerlei gading hebben zich daarop geworpen als muggen op de stroop, om hun opvatting er mee te "bewijzen", dat vóór de finale komst van Christus er nog een andere, eerdere komst des Heren te wachten is, bij welke gelegenheid Hij dan een duizendjarig vrede-rijk op aarde zal stichten. Dat de getallen in de Openbaring van Johannes niet een letterlijke, meer zinnebeeldige betekenis hebben, ziet men in die kringen glad over 't hoofd, maar eveneens — en dat is nog veel ernstiger — dat de Heiland zelf in zijn zgn, eschatologische rede, waarin Hij zeer uitvoerig over de laatste dingen gesproken heeft, met geen woord en geen letter melding gemaakt heeft van een tweëerlei komst, en een aards vrede-rijk.

Op dit duizendjarig rijk ga ik hier niet breedvoerig in, noch op de exegese van Openbaring 20, Ik blijf nog steeds bij de mening, elders breder uiteengezet, dat het duizendjarig rijk *geen toekomstige grootheid is, maar dat wij er midden in leven*. Het getal 1000 geeft in de Openbaring de gedachte aan een afgerond *geheel weer, een* bepaalde periode, en daarmee wordt bedoeld de periode van de "laatste dagen", het slotstuk der wereldgeschiedenis, ingaande met Christus' troonsbestijging en eindigend bij de wederkomst.

Al deze tijd is Satan gebonden duizend jaar.

Men heeft daarom gelachen en spottend gevraagd, of wij dan soms niets van de macht en de werking der satanische machten bespeurd hebben. Het lijkt er toch waarlijk niet veel op, dat Satan nu gebonden is!

Dergelijke tegenwerpingen wijzen er alleen maar op, dat men z'n Bijbel nog slecht leest.

Er staat in Openbaring 20 helemaal niet, dat Satan *absoluut* gebonden is, dat hij zich in geen enkel opzicht *roeren* of bewegen kan, of dat hij geen invloed uitoefent op mensen en volken.

Dat doet hij zeker, en meer dan ons lief is.

Maar Openbaring 20 spreekt alleen van de "binding" *tot een bepaald doel*, "opdat hij de volkeren niet meer verleiden zou". (Openb. 20:3.) En *die* bepaalde binding wordt dan vlak voor de wederkomst van Christus opgeheven, "en daarna moet hij een kleine tijd *ontbonden* worden".

De bedoeling is duidelijk.

Als Satan z'n zin gekregen had, dan had hij direct bij het begin van de zegeloop van het Evangelie de heidenvolken gemobiliseerd, om die zegeloop te stuiten—Van de prediking van het Evangelie, van een vestiging der kerk in Europa, van uitbreiding van het christendom was dan ook geen sprake geweest. Het christendom ware in de kiem gesmoord.

Dat is het nu, wat God verhindert.

Hij verhindert de Satan, dat deze het Evangelie hindert.

Op dit speciale punt wordt Satan gebonden.

Aan het Evangelie moet doortocht verleend.

En als Gods Raadsplan daarmee vervuld is, het Evangelie is gepredikt aan alle creaturen en

Gods uitverkorenen zijn toegebracht, dan mag Satan nog eens vrij woeden.

Hij wordt ontbonden.

Na het duizendjarig rijk komt het antichristelijk rijk.

We gaan nu van Openbaring 20 naar Handelingen 16, want er is zeer nauw verband tussen deze twee hoofdstukken.

Handelingen 16 beschrijft ons de doorbraak van het Evangelie. Het stoot tot een nieuw werelddeel door. Paulus verschijnt er voor het eerst mede in Europa. De eerste stad, die vallen moet, is Philippi.

Ieder begrijpt, dat Satan er alles aan gelegen is, dit werelddeel *voor zich* te behouden.

Hij probeert dan ook de heidenen daar te "verleiden", om de doortocht van het Evangelie te stuiten. En schijnbaar met succes, want de Macedonische man, die Paulus wenkte om over te komen, blijkt niet zo vriendelijk te zijn als hij er uitzag. De eerste Macedonische mannen in Philippi zijn grimmige vijanden, die Paulus en Silas in de gevangenis stoppen, en daar wachten ze op hun doodvonnis.

Maar het loopt anders.

De "wederhouder" is ook in Philippi paraat.

Philippi was een Romeinse kolonie, en daar golden ook de Romeinse wetten, dat men Romeinse burgers niet zo maar mishandelen mocht.

De "overheid" in Philippi moet Paulus zelf met ere uitleiden en zo blijkt de Satan gebonden opdat hij de heidenen niet zou verleiden. Het is de overheid die hem in de weg staat.

Dat het Satan niet gelukte het Evangelie bij de poort van Europa met machteloosheid te slaan, was intussen niet alleen aan den "wederhouder", de Romeinse rechtsstaat te danken, maar ook en niet het minst aan Paulus' optreden zelf.

Het was namelijk in eerste instantie helemaal niet Satans bedoeling geweest, om de loop van het Evangelie met *geweld* tegen te staan.

De gevangenis van Philippi en de stok om de voeten te binden, lagen niet in zijn operatieplan.

Hij had een veel listiger methode bedacht, n.1. die van de *synthese*.

En het was alleen, omdat Paulus het woord *antithese* nog kon spellen, en dit geen verouderd begrip vond, dat heel dit satanisch plan mislukte.

U kent de geschiedenis.

De waarzeggende dienstmaagd, die propagandiste was van de "heren" in Philippi, had Paulus en Silas geïntroduceerd met de woorden: "deze zijn dienstknechten van den allerhoogsten God, die ons de weg der zaligheid verkondigen".

Dit *was* de volstreekte waarheid.

Het doet een beetje wonderlijk aan, deze "waarheid" te horen uit leugenmond, en we voelen direct: daar zit wat achter!

Er zat dan ook heel wat achter.

Als Paulus gedacht had: nu, dat is ongedachte hulp en we kunnen onze winst doen met deze juffrouw, dan had Satan het pleit gewonnen.

Iedereen in Philippi had dan gedacht, dat het Evangelie dat Paulus bracht in wezen niet

verschilde van de waarzeggerij, die ze met de paplepel was ingegeven. Ze speelden immers onder één hoedje — Paulus en de "waarzeggende" vrouw! Dat was de satanische list van de "heren".

Fusie tussen geloof en bijgeloof, overkoepeling van Evangelie en heidendom, synthese tussen christendom en humanisme!

Was dit gelukt, dan had het Evangelie niet de minste kans gehad, het was in de knop gebroken en er was in Europa niets veranderd.

Gelukkig had Paulus die "Partij-van-de-arbeid-slimmigheidsjes" terstond door.

Tegenover de bewering: waarom moet er nu weer iets apart-"christelijks" bij, dat brengt maar splitsing en onenigheid, en 't gaat nu allemaal zo mooi, stelt Paulus de volstreckte antithese. En niet zo mak ook, want hij legt die waarzeggende geest eenvoudig het zwijgen op en werpt hem uit.

Radicaal!

Maar toen had je natuurlijk de poppen aan het dansen daar in Philippi, toen "de hoop huns gewins" weg was. De heren gingen "betogen" en Paulus was het kwade beest, en heel de stad kwam in rep en roer en zelfs de "regering" maakte aanvankelijk een beleefde buiging voor de revolutie, door Paulus en Silas te geselen en op te sluiten.

Men ziet dus: tout comme chez nous — er is feitelijk nog zo weinig veranderd!

Dit alles gebeurde *bij de eerste aanloop van het Evangelie*,

Dank zij de flinke houding der apostelen — laat me zeggen de *kerk* — die van deze synthese niets weten wou, en dank zij het feit, dat de overheid toen bij nader inzien toch met de revolutie niet kon blijven heulen en de apostelen vrijliet (de wederhouder weet u wel?) is de poging van Satan toen mislukt — hij was nog "gebonden".

Hoe zal het nu gaan, als het Evangelie z'n zegeloop door de wereld beëindigd heeft, en de Satan zal zijn "ontbonden"?

Er is geen enkele reden om te geloven, dat de zo listig bedachte fusie-methode dan als onbruikbaar zal worden afgewezen.

Wat ééns mislukte, zal dan stellig gelukken.

De capitulatie der kerk zal worden voorbereid door haar verzwakking, en er is geen groter verzwakking denkbaar dan het opgeven van het isolement.

Alle synthese-pogingen moeten dus als ernstige "tekenen der tijden" worden aangemerkt.

Een synthese, die ten volle haar beslag krijgt in het gelijkgeschakelde anti-christelijke rijk, waar allen "van énerlei sprake" zijn.

Wie ogen heeft om te zien, en oren om te horen, kan nu reeds duidelijk waarnemen, welke kant het opgaat.

Het spreken van "isolement" en "antithese" wordt als hopeloos ouderwets gebrandmerkt. Voor een "christelijke" school, "christelijke" politiek, "christelijke" radio en "christelijke" organisatie is feitelijk geen plaats, omdat wij, zoals het heet, heel het volksleven moeten omspannen. Men heeft voor de christelijke vakbeweging nog wel een welwillend knikje, want zij heeft een "bewarende en beschermende" invloed gehad, maar met dit bedankje wordt ze dan ook de laan. uitgestuurd.

De Synode der Ned. Herv. Kerk heeft in een harer "boodschappen" het volgende aangedurfd:

"De kerk heeft dan ook het bestaan van de christelijke vakbeweging te aanvaarden en haar past jegens de christelijke vakbeweging dankbaarheid voor de bewarende en beschermende invloed, die daarvan is uitgegaan, en voor de steun, die zij aan het geestelijke leven van menig kerklid heeft gegeven. De kerk zal echter nimmer kunnen erkennen, dat het voor de christen in de volstrekte zin waarin dat van de zijde der christelijke vakbeweging wel wordt gesteld, een eis van het christelijk beginsel is, zich bij een christelijke vakorganisatie aan te sluiten. .

Wat het N.V.V. (het socialistische Nederlandse Vakverbond) betreft, mag met erkentelijkheid worden geconstateerd, dat daar het streven werkzaam is de feitelijke binding aan de historisch materialistische levensbeschouwing, die daar in het verleden wel heeft bestaan, te doorbreken, en een sfeer te scheppen, waarin ook de christen in overeenstemming met zijn levensovertuiging leven kan. Wanneer deze ontwikkeling zich doorzet en de christen de mogelijkheid gewaarborgd wordt in de organisatie te getuigen van de betekenis, die Gods Woord heeft voor de vragen van het sociale leven, is er voor de kerk zeker geen reden haar leden in het algemeen aansluiting bij deze vakbeweging te ontraden."

Men ziet, hoe men Paulus te Philippi volkomen in de kou laat staan. Het is buitengewoon tragisch, dat de "kerk der laatste dagen" haar eigen ruiten ingooit, haar eigen graf delft, en dit doodgraverswerk aanduidt met het inslaan van een "nieuwe koers", en haar doodsnik bestempelt als.... ontwaking!

Zegt de Schrift niet ergens, sprekende over het laatste der dagen, dat God "een kracht der dwaling" zal zenden, dat zij de leugen zullen geloven?

En dat zelfs de *wijze* maagden sluimerig werden en in slaap vielen?

Zo waakt dan, want in welke ure gij het *niet* meent, zal de Zoon des mensen komen!

XIII. De valse Christus

Toen de Heiland sprak van de tekenen der tijden, heeft Hij ook gewezen op het verschijnen van valse Christussen, en Hij heeft er waarschuwend aan toegevoegd, dat als men zal zeggen: "ziet hier is de Christus of daar — geloof het niet."

Wij hebben de laatste jaren aan dezen valse christus weinig aandacht geschonken ,

Hij trad niet binnen onze gezichtskring.

We hielden hem voor een vage, schemerige gestalte uit een grijs verleden of voor een onwezenlijke figuur in de verre toekomst, en de vermaning om ons door de valse Christussen en hun aanhang niet in de luren te laten leggen, vonden we min of meer praematuur.

De oorlog, die vele dingen grondig veranderd heeft, bracht ook hier wijziging in; het valse Christusbeeld is weer actueel geworden, en we zijn geneigd met meer dan gewone aandacht te gaan luisteren naar het doordringende: "ziet, Ik heb het u voorzegd!" Immers, die valse Christussen *zijn er*, en er is hoegenaamd geen reden om met een soort nerveuze nieuwsgierigheid te vragen, hoe deze lieden er wel zullen uitzien,

Alvorens dit nader aan te wijzen, willen we 't er eerst over eens worden, wat het kenmerkende van een valse christus is.

Met één pennestreek is dit niet te tekenen, Het beeld van den valse christus is gecompliceerder dan men vermoedt, en ik maak mij niet de minste illusie van de valse Christussen een volledige schets te kunnen geven.

Enkele trekken springen echter terstond naar voren. De eerste trek is de sterke gerichtheid op het *aardse*. Stond bij Christus het hemelse op de voorgrond, en vermaande Hij, te werken niet om de spijze die vergaat, maar om de spijs die blijft tot in het eeuwige leven, daar is het de valse messias, die de mensen brood en spelen belooft. Daar is de mens nu eenmaal buitengewoon gevoelig voor. Hij is niet alleen geneigd zijn stem uit te brengen, maar ook zijn hart te geven aan ieder die hem brood en welvaart belooft, en tevens bevrediging schenkt aan zijn sensatielust. De mens is "homo ludens", hij hunkert naar het *spel*, en vooral het miraculeuze imponeert hem bijzonder. Het was dan ook niet toevallig, dat de Satan Jezus wilde bewegen uit stenen *brood* te maken, en Zich van de tinne des tempels te werpen. In deze verzoeking toont de duivel zich de fijne psycholoog. Hij speculeert op de menselijke begeerte naar brood en het spel — het mirakelspel van een mens die de dodensprong waagt en dat zelfs zonder parachute! Met dit brood uit stenen getoverd en de sensationele sprong van *de tempel* zal Jezus in één slag de harten van het volk gewonnen hebben. Ruil het ware Messias-ideaal in voor het valse, kom tegemoet aan wat de zinnen bekoort en de aardse behoefte bevredigt, en ge zijt van de grootst mogelijke aanhang verzekerd. Het is dan ook niet toevallig, dat men Jezus koning wilde maken, juist toen Hij de *broden* vermenigvuldigde.

Er is echter meer.

De valse christus boeit niet alleen, omdat hij beide handen gevuld heeft met brood, en voor het op sensatie beluste publiek de ene film na de andere afdraait.

Hij weet ook — en dat is een tweede trek — te speculeren op de nationale, of beter, de nationalistische driften van de massa.

De valse christus is de nationale volksheld.

Hij is de nationalist, of wil men: de extremist bij uitnemendheid.

Het is voldoende bekend, hoe bij het vleselijk Israël in Jezus' dagen het Messias-ideaal verwrongen was tot het valse Christusbeeld van een nationale heid. Extremisten en zeloten van allerlei slag zouden Jezus graag gevolgd zijn, als Hij de heilige oorlog verklaard had aan den Romeinsen onderdrukker. De Hosanna's bij Jezus' *koninklijke* intocht in Jeruzalem vallen niet zomaar uit de lucht — zij vertolken de opgekropte nationalistische gevoelens van een lang verdrukt volk.

De keuze van Barabbas boven Jezus is tekenend.

Barabbas, die bij een *oproer* tegen het Romeinse gezag gegrepen was, is de revolutionnaire extremist, de nationaal-socialist van het zuiverste water, die door zijn bravour de volksverbeelding veel meer toespreekt dan Jezus.

Het zijn dan ook figuren als Theudas en Judas de Galileër, en in latere tijd onder keizer Hadrianus, Bar-Kochba, de "zoon der ster" geweest, die door hun extremistische idealen van zelfstandigmaking der Joodse natie weerklank vonden bij de massa, en "veel volks achter zich afvallig maakten".

Deze nationalistische tendenz is dus de tweede trek van allen die zich als valse Christussen vertonen.

Evenals Christus de pretentie van *alleenheerschappij* voert, en beveelt Zijn Evangelie te verkondigen aan *alle* volken en *alle* creaturen, streven de valse Christussen ook naar een totalitaire macht. Hun greep gaat niet alleen uit naar de wereld, maar ook naar de kerk, en die greep zou zo machtig zijn, zegt Jezus, dat zelfs de uitverkorenen (indien het mogelijk ware) verleid worden.

Daar ligt stellig in opgesloten, dat er velen, van wie men het niet zou verwacht hebben, zich laten meeslepen. Wij behoeven daarbij nog niet uitsluitend aan hypocrieten te denken. Door de langdurige propaganda dat de antithese uit die tijd is, dat er een brug geslagen kan worden tussen humanisme en Christendom, en er verzoening mogelijk is tussen wereld en kerk, kunnen zelfs gelovige mensen bekoord worden door het valse christus-ideaal. Zelfs een Johannes de Dooper was er op een gegeven moment niet zeker meer van of Jezus wel de ware Christus was — zijt Gij Degene, Die komen zou, of verwachten wij een ander?

En in dit licht krijgt Jezus' vermaning: gelooft hen niet, een diepe klank.

De vraag is alleen maar, hoe de valse Christussen het klaarspelen, zelfs naar het hart van Jeruzalem te spreken.

Wij moeten, om dit te begrijpen, letten op een *derde trek*, op wat ik zou willen noemen de *mystieke inslag* van de valse Christussen.

Hoewel hun bedoelingen en motieven zuiver uit de aarde aards zijn, hullen zij zich in religieus gewaad.

Reeds het feit, dat zij zich voor *Christussen* uitgeven, zegt voldoende.

Niet elke willekeurige volksmenger of extremist is voor een valse christus aan te zien.

Het stempel van een valse *christus* is, dat hij zich hult in een mysterieuze waas van religiositeit, om daarmee zijn ware gedaante te camoufleren.

Het is niet alleen merkwaardig, dat de valse messiassen, die de geschiedenis gekend heeft, steeds zulke half-politieke half-religieuze figuren waren, maar in dezelfde richting schijnt ook te wijzen het woord van den Heiland in Matth. 24:26: "zo zij dan tot u zullen zeggen: ziet, hij is in de *woestijn* — gaat niet uit! Ziet, hij is in de *binnenkamer*, gelooft het niet".

Op de cursieve woorden: *woestijn* en *binnenkamer* komt het in dit geval aan.

De woestijn en de binnenkamer zijn met name voor de Oosterling de plaatsen voor meditatie en gebed. Als Jezus deze twee aanwijst als de plaatsen, waar de valse Christussen zich bij voorkeur ophouden, dan is dat niet toevallig, maar dan tekent Hij daarmee deze valse Christussen als mensen met een religieus-mystieke inslag. Zij hebben iets bovenaards-geheimzinnigs, iets occults aan zich, waardoor zij onwillekeurig indruk maken, niet het minst op de vrome zielen. En als zij uit het half-donker van de binnenkamer en de geheimzinnigheid van de woestijn te voorschijn treden, hebben ze iets aan zich van halfgoden of Übermensen, die als uit een andere wereld stammen.

Voegt nu deze drie trekken samen: de valse Christussen die bereid zijn te voldoen aan de begeerte naar brood en sensatie, die zich aan het hoofd zullen stellen van elke extreem-nationalistische beweging, en die door het occultisch-mysterieuze de schijn weten te wekken van vrome religiositeit, dan verstaat ieder dat met name de tijd, waarin wij thans leven een "volheid des tijds" is voor den valschen messias. Indien er ooit een bereide bodem was, dan is het wel nu, en elke valse christus heeft nu zijn geheel enige kans.

Het behoeft dan ook in het geheel geen verbazing te wekken, dat zowel in de Westerse als in de Oosterse wereld de valse Christussen weer zijn opgedoken.

Wat onze Westerse wereld betreft, heeft iedereen aan Hitler gedacht.

Deze man heeft zijn geweldige opgang te danken gehad niet alleen aan het feit, dat hij de nationalistische hartstochten wist te bevredigen en ook niet alleen aan het feit, dat hij brood en spelen verschafte en het volk een nieuwe welvaart — zij het een schijnwelvaart — terug gaf; maar vooral aan het feit, dat zijn persoonlijkheid met een waas van geheimzinnigheid was omgeven. Deze man kon vrome woorden zeggen en wist zijn aanhangers te doen geloven, dat hij door de "Voorzienigheid" zelf was voorbestemd en geroepen tot zijn missie. Dit alles samengenomen, maakte Hitler tot de figuur der mythe, een germaanse halfgod, aan wie een verering werd bewezen, die aan het goddelijke grensde. Hij was ook uit de verborgenheid van zijn volslagen onbekendheid plotseling ais uit de binnenkamer te voorschijn getreden, en men riep: ziehier is de Christus!

Wij zouden ons wel zeer vergissen, als we meenden, dat deze roep zich in de nabije toekomst wel niet zal herhalen.

Sommigen menen, dat de tragische afloop van het Hitler-regime een les der historie is geworden.

Niets is minder waar.

Het enige wat in het Duitse volk is veranderd is, dat de *persoon* van Hitler en die van z'n satellieten is verdwenen.

De mentaliteit is dezelfde gebleven.

En zodra men maar de kans krijgt, wordt de volgende valse christus met evenveel, of *indien* het mogelijk is, met nog meer gejuich begroet.

De tijd is er niet minder rijp voor.

Het zal de meesten wellicht onbekend zijn, dat zich tijdens de Japanse bezetting van Nederlands-Indië ginds soortgelijke bewegingen, hebben, voorgedaan.

Ik ontleen daarvoor een en ander aan een artikel van Ds, H. J. Teutscher Jr. zendingspredikant op Nieuw-Guinea, in "In de Waagschaal".

Deze verhaal! van een zekeren valschen christus, genaamd *Simson*.

Deze man, een Papoea, vertelde dat hij allerlei openbaringen had ontvangen, en het komende

heil, dat hij op grond daarvan beloofde, zou bestaan in een naderende vloot van grote zeeschepen, die een overvloed van kleren, eten en andere begerenswaardige goederen zouden brengen.

Zij, die Simson niet als profeet erkenden, zouden op de komende heilsdag niet in de grote goederendistributie delen.

Hij spoorde zijn volgelingen aan, de vijanden van het komende Godsrijk op te ruimen, en daartoe rekende hij in de eerste plaats alle Hollanders en Ambonnezen, en in 't bijzonder onder hen de zendelingen en goeroe's. Als de heilsdag kwam, zou niemand meer behoeven te werken, want de schepen zouden voldoende voedsel aanvoeren.

De Simson-bijeenkomsten mochten zich in een groeiende belangstelling verheugen. Ze gingen zelfs met allerlei extatische explosies gepaard.

Men begon Simson "Jezus" te noemen, en hij beloofde dat ieder, die in hem geloofde, de dood niet zien zou.

Als er onder zijn aanhangers toch sterfgevallen voorkwamen, weet hij dit eenvoudig aan ongelof. Elke man moest twee vrouwen hebben. Men stelle zich dit voorschrift voor in een gebied, waar de zending zich juist in 't bijzonder tegen de zonde der veelwijverij moest verzetten.

Simson zelf is door de Japanners gevangen genomen, omdat hij zijn volgelingen ook wapende, wat de Jappen natuurlijk niet konden dulden.

Maar de beweging is met zijn dood niet vastgelopen. Integendeel, zijn volgelingen werden in hun geloof in Simson zeer versterkt door de volgende gebeurtenis: bij de bevrijding verschenen er aan de kust tal van Amerikaanse schepen, en kledij en voedsel werd in grote overvloed gratis aan de bevolking uitgedeeld.... de voorspelling van Simson van de komende heilsdag was uitgekomen!

Wat in dit sober verhaal opvalt, is alweer het aardsgerichte in het valse messiasschap. De scheepsladingen! Dit alles vermengd met politiek-nationalistische gevoelens: de Hollanders moeten uitgezuiverd! En het geheel gecamoufleerd door het vroom beroep op religieuze openbaring.

Het verhaal van Simson moge wat primitief aandoen, maar wat is in de grond der zaak het verschil tussen de verwachting van een zilvervloot op de stranden van Nieuw-Guinea, en de Hitler-aanbidding in Duitsland, die brood en welvaart geven zou, en.... de dollar-aanbidding in Amerika.

In de materialistische ontwikkeling dezer wereld, waarin Amerikaanse scheepsladingen van veel meer belang worden geacht dan wat het Evangelie van Christus aan geestelijke goederen bieden kan, stijgen de kansen der valse christussen zienderogen, en zal Christus in Zijn kruisarmoedigheid steeds minder belangstelling wekken.

Wij hebben vernomen, hoe het valse messiasschap nauw verwant is aan allerlei extremistische aspiraties.

Hoe in dit licht, de ontwikkeling der gebeurtenissen in Indië de bodem bereidt voor een vals christus, en de weg afsnoert voor den Christus der Schriften, zij ter overdenking aangeboden aan ieder, die het volgende citaat uit het bovenvermeld artikel met aandacht lezen kan:

"De Simson-beweging is geen unicum in de zendingsgeschiedenis. Integendeel. Op vele zendingsterreinen heeft men soortgelijke ervaringen gehad. Op Nieuw-Guinea zelf hebben in

andere streken ook dergelijke bewegingen invloed uitgeoefend. Het ligt in de lijn van de volksmythe op Nieuw-Guinea, dat men eschatologische verwachtingen koestert. Echter zijn deze verwachtingen over het algemeen uitsluitend stoffelijk gericht. Hierbij komt, dat de interpretatie dezer mythe de laatste tijd, ongetwijfeld onder invloed der gebeurtenissen, zich meer en meer in nationalistische geest ontwikkelt. Alleen een verdieping der Evangelieprediking kan hier uitredder. Er zijn hier gevaarlijke machten aan het werk; te gauw zijn we geneigd om ze vanwege hun primitieve expressievormen, te onderschatten. Maar ook hier zal de strijd aangebonden moeten worden tegen de mythe van het «igen volk, dat tot eeuwigheid geboren is, dat in zichzelf heerlijk is en opbloeit uit de woeste aandrang van het eigen bloed, dat het aardse en vergankelijke vergoddelijkt en tot norm verheft.

Het zal een taaie strijd worden, een strijd, waarbij het voor Christus' Kerk in Papoealand om leven of dood *en* geduld zal vergen.

XIV. Het jeugdvragestuk

Wie over de tekenen der tijden nadenkt, zal ook onherroepelijk terecht moeten komen bij het *jeugdvrage-stuk*. Tussen de "wederkomst des Heren" en de stand van het jeugdprobleem behoeft men geen verband te leggen, maar dat verband *is* er-In een boek, dat sterk eschatologisch georiënteerd is, getiteld: "De antichrist", heeft de schrijver, Prof. Dr. V. Hepp, ook een hoofdstuk gewijd aan: "De antichrist en de vrouw".

Wat daarvan gezegd wordt, berust op een m.i. onjuiste exegese van Daniël 11:37, maar dat is op het ogenblik niet aan de orde. Wat ik wilde zeggen is, dat het jammer is, dat daar geen hoofdstuk gewijd is aan: "De antichrist en de jeugd".

Dat de naderende antichrist zich aan de jeugd niets gelegen zal laten liggen, is bij voorbaat al ondenkbaar. De spreuk: "Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst", kent de Satan evengoed als wij. Toen de koning van Babel, Nebukadnezar, z'n voorbereidende maatregelen nam om een wereldrijk te stichten, dat als een voorloper van het toekomstige antichristelijke imperium gezien kan worden, wierp hij zich ook allereerst op de *jeugd*. Het was zijn bedoeling, dat alle kleine staten, en dus ook Israël, opgesmolten werden in zijn éénheidsrijk, Om dat doel te bereiken, liet hij jonge mensen uit de meest vooraanstaande kringen naar Babel overbrengen, die dan een Babylonische opvoeding kregen, om ze op die wijze geestelijk gelijk te schakelen. Daar waren ook Daniël en zijn vrienden bij, toen nog knapen van een jaar of vijftien. Zo trachtte men toen al de jeugd onder beslag te krijgen.

De methoden van het Derde Rijk liggen ons nog vers in het geheugen.

De oprichting van de Hitlerjugend was een schakel, en stellig niet de onbelangrijkste in de organisatie van het "duizendjarig rijk" van Hitler.

Daarom zei ik, dat straks de antichrist de jeugd stellig niet ongemoeid laten zal.

Deze worsteling om de jeugd krijgt een merkwaardige belichting in de gelijkenis van de biddende weduwe en den onrechtvaardigen rechter, (Lukas 18).

Deze gelijkenis bevat niet slechts een algemene vermaning om aanhoudend te bidden. Zij heeft een zeer bijzonder accent. Zij houdt ons voor, wat speciaal de belangstelling der biddende kerk moet hebben tegen *het einde der dagen*.

Dat deze gelijkenis rechtstreeks verband houdt met de wederkomst des Heren is voor eiken Bijbellezer zo maar duidelijk.

Immers, *voorop* gaat (in Lukas 17) een uitvoerige beschrijving hoe de wereld er uit zal zien aan de vooravond van de verschijning van Christus.

Dan komt ineens deze gelijkenis, en daarop *volgt* dan terstond: Maar de Zoon des mensen, *als Hij komt, zal Hij ook geloof vinden op aarde?*

Het is dus zonneklaar, dat de gelijkenis van de biddende weduwe, die voorafgegaan wordt door en gevolgd door een duidelijke uitspraak over de wederkomst van Christus, met die wederkomst zelve in nauw verband moet staan.

De gelijkenis toont dan de worsteling en benauwing der kerk in het laatst der dagen. Want dat met die "weduwe" de *kerk* bedoeld wordt, die even eenzaam en onbeschermd in de barre wereld staat als de weduwe destijds, is zonder meer duidelijk.

Dat de "tegenpartijder" de Satan zelf is, die door zijn handlager, de antichrist, het bestaan der kerk bedreigt, is even duidelijk.

Wat *niet* gezegd wordt is, welk onrecht die weduwe werd aangedaan, waarin de wederpartijder haar speciaal wilde treffen.

M.a.w.: *wat is de eigenlijke nood van de kerk in de laatste dagen?*

Een vergelijking met het Oude-Testament kan daar wellicht opheldering over geven.

In 2 Koningen 4 is ook sprake van een weduwe, die in haar nood tot Eliza toevlucht neemt, omdat de schuldeiser *haar zonen tot slaven wilde maken*.

Deze procedure kon een schuldeiser volgen, als iemand gestorven was met achterlating van schuld, Bij wijze van schadeloosstelling moesten dan de jongens, als ze er waren, arbeid presteren in slavendienst.

Het zal in Jezus' dagen, toen men er geen been in zag "de huizen der weduwen op te eten" niet anders geweest zijn.

En dat is dan bij Jezus' wederkomst de nood der kerk, dat de grote wederpartijder z'n grijphanden uitsteekt naar de jongens, en *beslag gaat leggen op de jeugd*.

De methoden, om op de jeugd beslag te krijgen, zijn zeer gevarieerd.

De Duitsers maakten er in letterlijke zin slaven van, en deze plompe methode was de beste manier om de jongens grondige afkeer in te boezemen.

Nebukadnezar, over wien reeds gesproken werd, bekeek het beter.

Hij zette ze niet in een concentratiekamp, maar maakte er hovelingen van, en zette ze de beste "stukken van de spijs des konings" voor.

De antichrist, die psycholoog bij uitnemendheid zal wezen, zal allicht aan de methode van Nebukadnezar boven die van Hitler de voorkeur geven.

Zijn doel is ook wel er slaven van te maken, maar hij zal deze geestelijke slavernij weten te camoufleren.

Niet door knetterende commando's, maar door de glinstering van zijn cultuurrijk en betovering der zinnen zal de geslepenste dictator aller eeuwen de jeugd voor zijn zaak weten te winnen, en hij zal ze in de waan laten, dat ze helemaal geen slavendienst verrichten.

In de gelijkenis van de biddende weduwe heeft Jezus de kerk willen aansporen, *met dit geweldige jeugdprobleem te worstelen*.

Wij zullen daar dag aan dag biddend mee moeten worstelen, zoals de weduwe de rechter geen moment rust liet, Een andere vraag is natuurlijk, of de kerk deze roeping verstaat.

De sombere vraag aan het slot: "Maar de Zoon des mensen, als Hij komt, zal Hij ook geloof vinden op de aarde", schijnt op het tegendeel te wijzen.

Wij moeten n.l. die vraag, die een ontkennend antwoord laat vermoeden, niet zo verstaan, dat het ongeloof in de wereld hand over hand zal toenemen.

Maar geplaatst in het hele verband, betekent het, dat de *kerk het geloof mist dat biddend worstelt om het behoud der jeugd*.

Zij zal wel allerlei krampachtige pogingen doen om de jeugd er bij te houden.

Maar zij zal dat niet *biddend* doen.

Zij zal het dus ook niet *gelovig* doen.

Dat betekent de vraag, of Jezus bij Zijn wederkomst ook *geloof* vinden zal.

Hiermee staan we met beide voeten in de "tekenen der tijden".

Er zijn tal van verschijnselen die er op wijzen, dat het "geloof", waar Jezus van sprak, sporadisch gaat worden, m.a.w., dat betwijfeld moet worden of de pogingen, om de jeugd bij de kerk te houden, en te bewaren voor de grijpende handen van de slavendrijvers, wel *uit het geloof* geschieden.

Ik zeg niet, dat er niet veel geijverd, en niet veel georganiseerd wordt, maar alle ijver is nog geen geloof, en al wat uit het geloof niet is, dat is zonde.

Ik moet in dit verband in de eerste plaats denken aan vele ouders die in de opvoeding der jeugd volslagen *passief* zijn.

Zij vinden het wel prachtig, dat hun kinderen ook *mée* doen, en ze zouden niet graag zien, dat het andersom was, maar zelf steken ze er geen hand voor uit.

Er zijn tegenwoordig allerlei instanties die alles voor je opknappen. Voor het invullen van je belastingbiljet ga je naar de een of andere financiële expert; wilt ge op reis, dan maakt een reisbureau alles in orde en daarmee ben je zelf van al die lastige karweitjes af. Het gemak dient de mens. Waarom zou je dan als ouders niet het ganse apparaat van kerk, school, jeugdleiders en organisaties inschakelen? U ziet, hier is de bezorgde weduwe dame geworden, die zelf niet meer de moeite neemt naar den rechter te gaan, maar het meisje er heen stuurt met een briefje!

Dat is een van de ernstigste tekenen der tijden. We doen zelf niets meer, en we worstelen zelf niet meer, maar we *laten* het doen. Een kind kan de was doen, en als 't niet gaat, zullen we er eens iemand bij halen die het mechanisme nakijkt.... als de Zoon des mensen komt, zal Hij ook *geloof* vinden op de aarde?

Ik denk in de tweede plaats aan de min of meer *negatieve* instelling, die we er op na zijn gaan houden. Wij redeneren als volgt: als onze jongelui maar *niet* dit of dat doen, als ze maar *niet* naar de bioscoop en de dancing gaan, enzovoort, en nu gaan wij allerlei lieve dingen bedenken, om ze daar weg te houden. Ik wil daar niet te veel kwaad van zeggen.

Als noodmaatregel of tijdelijke overgangsmaatregel kan het zelfs goede diensten doen.

Als er ergens een brug weggeslagen is, legt men een noodbrug, maar als blijvend en duurzaam mag men zo'n noodgetimmerte niet behouden.... *het zal op de duur bezwijken*.

Het geloof is niet negatief, maar positief.

Het bouwt geen noodbruggen en noodwoningen, maar het ontwerpt een kunstwerk dat de eeuwen verduurt *in eigen stijl*.

En als we dan zien, dat onze vaderen in staat waren kathedralen en massieve torens te bouwen, en wij maar wat prutsen, mag de vraag gesteld, of uit deze decadente revolutiebouw niet een ernstige roep klinkt om te letten op de tekenen der tijden.

XV. Parousie en Wetenschap

Zo dikwijls wij spraken over de "tekenen der tijden" gingen we uit van de veronderstelling, dat deze wereld, zoals die nu reilt en zeilt, niet altijd zal bestaan.

We weten dit met voldoende zekerheid uit de Schrift.

Zij spreekt van een "einde aller dingen", dat nabij is; zij betuigt dat de gedaante, het schema dezer wereld, niet blijvend is, maar voorbijgaat; dat alles als een kleed zal verouden, en dat de elementen brandende zullen vergaan.

Een specifiek christelijk geloof is dit intussen niet. Er zijn er stellig wel, die zoiets gefantaseerd hebben van een eeuwige wereld, die geen begin en geen einde zou hebben, maar volgens riet woord van Prof. H. Bavinck wordt de onhoudbaarheid dezer mening thans algemeen toegestemd.

Er zijn, zegt hij: "vele overwegingen, die de eindige duur der wereld boven alle twijfel verheffen". Bavinck wijst in dit verband op de "inkrimping" van zon en aarde en vervolgt: "De vraag is dus maar, wie van beide, de zon of de aarde, het het langst uithouden zal; indien de zon, dan wordt de aarde tenslotte door haar verslonden, en eindigt alles met verbranding; indien de aarde, dan houdt eens alle warmte op, en gaat het leven onder in de dood der verstijving."

Voor een optimistische verwachting aangaande de toekomst is er daarom op het standpunt der wetenschap volstrekt geen plaats.

Nu heeft het geloof stellig het visum der wetenschap niet nodig.

Al gaven alle professoren van alle universiteiten ons met de stukken bewijzen, dat zelfs de gedachte aan een "voleinding" ongerijmd was, we zouden niettemin de "dwaasheid" der Schrift blijven geloven.... wij hebben het profetische woord, dat zeer vast is.

Nu echter het tegendeel het geval is, nemen we daar dankbaar nota van.

Er zijn trouwens meer symptomen die er op wijzen, dat de wetenschap, ik zeg niet, de Schrift in 't gevele komt, maar die toch bewijzen, dat wat de Schrift ons altijd over de wederkomst des Heren, als het einde aller dingen geleerd heeft, nog niet zo dom en belachelijk is, als soms werd voorgegeven,

Er is, en er wordt nog veel gespot over het "vergaan" der wereld.

Nu zij aanstonds toegestemd, dat er ook onder ons over dat vergaan der wereld allerlei verkeerde gedachten zich hebben postgevat.

Nergens in de Schrift is sprake van een totale *vernietiging* van deze wereld. God geeft Zijn schepping nooit prijs.

De Schrift spreekt er wel van, dat de *gedaante*, het schema, dezer wereld voorbijgaat, maar niet dat de wereld zelve te niet gedaan wordt. Evenals van de enkele mens, spreekt de Bijbel van de wedergeboorte van hemel en aarde. Door de oordeelsbrand wordt de wereld *gelouterd* van al haar onzuivere bestanddelen en zo verwachten wij een nieuwe, dat is een vernieuwde hemel en aarde.

Dit neemt niet weg, dat de verandering radicaal zal wezen.

Als iets door het vuur gesmolten is, kan men van de oorspronkelijke gedaante niet veel meer terugvinden, en zo schrijft Petrus, dat "de elementen in vuur zullen wegsmelten" (2 Petr. 3:12).... het vuur tast dus alles in z'n grondbestanddelen aan!

Zó leert ons de Schrift.

En nu komt ons de wetenschap weer bevestigen, dat dit zo fabelachtig niet is, als men ons lange tijd heeft doen willen geloven.

Ik denk natuurlijk aan de verschrikkelijke atoomkracht. Sedert deze ontdekking heeft de mens als het ware met de oerkracht der wereld leren spelen. De meest elementaire krachten worden er door in beweging gezet, en de beste commentaar, die men lezen kan op die wegs meltende "elementen" van 2 Petr. 3:2 zijn de laboratoria in Amerika en elders, waar men zich bezig houdt met de atoomenergie.

Door deze ontdekking is de mens bang geworden voor zichzelf.

Het veilige wereldje, waarop hij waande te leven, is in hoge mate onveilig geworden, en de mens wordt zich bewust, dat zelfs de vernuftigste schuilkelders geen afweer meer bieden tegen het geweld dat hij zelf ontketend heeft.

Wie niet meer geloven wil in het wonder van God, dat *Hij* de elementen brandend kan doen wegs melten, *moet* nu wel geloven in het wonder der wetenschap!

Het afgrijselijk wonder!

De onmachtige mens tast als het ware naar de almacht van God, en is in staat gebleken z'n eigen wereld zich onder de voet te laten wegzinken. En wat ik nu zeg, zou enkele jaren geleden als de grootste dwaasheid zijn uitgelachen: *de mens zou het vuur van het laatste oordeel wel eens zelf kunnen aansteken.*

We spraken reeds over de atoomkracht.

Er is echter nog meer.

Wij lezen in de Schrift, dat op de dag van den Zoon des mensen, Zijn *parousie* plaats zal hebben, Zijn verschijning op de wolken des hemels. Deze zal, zo vertelt ons de Bijbel verder, zichtbaar voor *aller oog* plaats hebben, waar de mensen ook wonen op de aarde, gelijk aan een bliksem, die van de ene zijde des hemels licht tot de andere.

Voorts wordt Zijn komst aangekondigd door de stem van een archangel, die dus eveneens over de ganse aarde *hoorbaar* moet zijn.

Prof. H. Bavinck schrijft in zijn dogmatiek, dat al wat ons van dit gezicht wordt verhaald, te realistisch is getekend, dan dat het ons vrij zou staan, om alles te vergeestelijken.

Hij wil dus niet weten van een gericht, dat uitsluitend een "inwendige en geestelijke kracht" draagt, "zodat het alleen zou plaats hebben in het geweten der mensen", "maar het is bepaald een gericht, dat ook uitwendig ten aanschouwe van alle mensen voltrokken wordt", (H. Bavinck: Geref, Dogm., dl. IV, -blz. 761),

Toch kost het, voegt hij er bij, "zekere moeite, om van dat gericht zich een heldere voorstelling te vormen," Aldus Bavinck in 1911.

Ik zeg niet, dat het voor ons in 1947 een open boek is, want zo dikwijls wij aan de "laatste dingen" denken, blijven er vele vragen, waarop wij het antwoord schuldig moeten blijven.

Maar het is voor geen tegenspraak vatbaar, dat wij, dank zij de "wonderen der techniek", ons nú van verschillende dingen een betere voorstelling kunnen vormen dan toen.

Als de mensen, die voor de eerste wereldoorlog gestorven zijn, nog eens de ogen konden opslaan, zouden ze zich in een compleet andere wereld, zo niet in een sprookjeswereld wanen.

Van radio en televisie wist men in 1911 nog niets. Wij in 1947 wel.

Niemand zou toen geloofd hebben, dat iemand zich voor de microfoon over de gehele wereld en tot in alle huiskamers verstaanbaar kon maken, En dat men door middel van televisie in het ene land kon zien wat in het andere gebeurde, zou als een fabeltje beschouwd worden. Ik weet niet, of de Here Jezus, als Hij wederkomt, van de microfoon of de televisie gebruik zal maken. Het klinkt haast profaan als we 't zo zeggen. Misschien heeft men dan die hulpmiddelen niet eens meer nodig, om 't zelfde doel te bereiken. In elk geval is de Heiland niet afhankelijk van de voortgang der menselijke techniek. Wat ik alleen maar zeggen wou is dit, dat zij, die zo hard gelachen hebben over het "sprookje" van de Bijbel, dat de Here Jezus *zichtbaar* en *hoorbaar* voor heel de wereld zou verschijnen, om Zijn troon ten gericht te zetten, nu, in 1947, toch wel niet meer lachen zullen.

De wetenschap maakt het "sprookje van de Bijbel" tot realiteit.

En al zal de wetenschap nooit een mens brengen tot het geloof, toch zijn we .dankbaar, dat wetenschap en techniek accompagneren wat vanouds het geloof der christelijke gemeente geweest is, dat Christus zit ter rechterhand Gods "totdat Hij wederkomt om te oordelen de levenden en de doden."

Er is een tijd geweest, dat wetenschap en geloof met elkaar op slechte voet leefden.

De academie zette haar tanden in de Bijbel en reet er hele stukken uit weg.

Schepping en zondeval, openbaring en wonder werden door het verstand van de wijzen dezer eeuw weggeredeneerd.

Ook hierin is God bezig glorieus in te grijpen.

De mens die het "wonder" loochende, gaat versteld staan over z'n eigen woorden, en begint er over te denken, dat het Bijbels wonder wel eens meer zin kan hebben dan aanvankelijk werd vermoed.

En zo zou men atoomkracht, radio en televisie ook kunnen inschakelen in de "tekenen der tijden", die de dag van den Zoon des mensen inleiden. En wie weet, wat er binnenkort nog volgt, Het ongewone is voor ons gewoon geworden.

Het ondenkbare van 1911 is in 1947 normaal.

We draaien de knop van ons radiotoestel om, en niemand zegt meer: hoe is het mogelijk?

En dit bevestigt, wat ik reeds meermalen gezegd heb: zoekt u de "tekenen der tijden" toch vooral niet in het ongewone en wereldschokkende, in vallende stenen en een bloedige maan, maar in de heel gewone dingen van het leven. Leest u de krant (Spurgeon) om te zien hoe God de wereld regeert, en luistert u naar de radio, om te horen, hoe Christus de wereld oordelen zal. De dingen zijn dichterbij, en evenzeer het einde aller dingen, dan u wellicht vermoedt.

XVI. Halfslachtigheid

In Zijn z.g. "eschatologische rede" in Matth. 24, heeft Jezus in de eerste plaats gedacht aan de komende verwoesting van Jeruzalem, als praefiguratie van wat er in het laatst der dagen geschieden zou. We mogen dus bij de speciale trekken van het Oosters leven van die dagen niet blijven staan, maar behoren over Jeruzalems ondergang heen te zien naar de laatste en volledige vervulling dezer woorden bij de komst van den antichrist.

Men dient de ernst van het komende gevaar niet te onderschatten; elke aarzeling kan noodlottig worden — dat is het wat de Heiland begint aanstonds Zijn hoorders op de consciëntie te binden.

Wie op het dak is, moet niet afkomen, om iets uit zijn huis weg te nemen. Hij moei wei haastig van het platte dak van z'n woning afkomen langs de trap die zich aan de buitenzijde van het huis bevindt, maar om overhaast de vlucht te nemen. Wie dan eerst nog in huis ging om z'n eigendom mee te nemen, zou allicht te laat komen. Er is *periculuni in mora*: elk oponthoud is gevaarlijk. De liefde tot z'n kostbaarheden zou hem z'n leven kunnen kosten: gedenkt aan de vrouw van Lot!

Om dezelfde reden moet iemand, die op de akker is, ook niet wederkeren om z'n klederen weg te nemen. Men werkte niet met 't hinderlijk opperkleed aan, maar legde dat tijdens de arbeid af. Zelfs 't ophalen van dit opperkleed zou nog fataal kunnen worden: beter het vege lijf te redden dan z'n kleed, ook al zou men dan de schande moeten dragen, er niet netjes genoeg uit te zien. De begeerte, om er netjes uit te zien heeft toch al zielen genoeg vermoord.

De bedoeling van deze vermaningen is natuurlijk, om ons te leren zien wat belangrijk is in ons leven en wat niet.

Men verliest zo spoedig de juiste verhoudingen uit het oog, vooral bij een overhaaste vlucht. Het is dikwijls gezien, dat mensen bij een brand of zoals in de wereldoorlog bij een vlucht over de grenzen, allerlei onbenullige lorren meezeulden, de een 'n vogelkooi, de tweede 'n oude kinderwagen enz. Iemand verhaalt ergens van een soldaat in de loopgraven die geen gevolg gaf aan het commando "liggen" bij een kogelregen. Hij was n.l. bang, dat z'n fles brandewijn in zijn ransel zou breken en hij verloor er natuurlijk z'n leven bij. En zo zijn er nog duizenden mensen die niet weten te schiften tussen wat belangrijk is en wat onbelangrijk, hun ziel verkwanzelen voor een stuk brood, en liever hun flessen heel houden dan hun zielen onbeschadigd houden,

In dezelfde lijn ligt nu de opwekking van Jezus: Doch bidt, dat uw vlucht niet geschiede des winters noch op een Sabbat, De kleuren zijn hier natuurlijk weer erg lokaal gehouden. In Palestina was de winter de regentijd en die overvloedige regens met de gevolgen daarvan voor de wegen leverden veel bezwaren op om behoorlijk vooruit te komen. En evenzo was de Sabbat een handicap voor de reiziger en speciaal voor de vluchteling vanwege de belemmeringen die de Mozaïsche wetten over de Sabbatsreizen enz. in de weg legden. De bedoeling van den Heiland is dus dat er gebeden worde, dat alles wat een haastige vlucht belemmeren zou, worde weggenomen. Past men dit toe op "het laatste der dagen", dan is er voor dit gebed nog overvloedige reden, We behoeven dan heus niet aan slechte, onbegaanbare wegen te denken, want het wegvraagstuk is tegenwoordig wel aardig goed opgelost. Veel jammerlijker zou het zijn, als iemand geen gebaande wegen in het hart had, zoals Ps. 84 dat zo kernachtig zegt, en het grote gevaar voor velen zal zijn niet dat de weg niet breed genoeg, maar dat ze niet smal genoeg is. En die Sabbatsbepalingen, daar hebben we ons ook minder druk over te maken dan wel over de vraag of we de eeuwige Sabbat in dit leven zijn aangevangen. Het zijn deze geestelijke belemmeringen voor onze voet die het

gevaar accuut maken in handen van Satan te vallen. Temeer, waar in de dagen van den antichrist bij de geestelijke ook de stoffelijke bezwaren zullen toenemen. In die dagen zullen namelijk de christenen geboycot worden: zij zullen niet kunnen kopen of verkopen, zoals we in Openb. 13:17 kunnen lezen, die het merkteken van het Beest niet hebben. Dat is dus te zeggen, dat de antichrist behalve andere wapenen, ook het zeer scherpe wapen van de *honger* zal hanteren, om de gelovigen afvallig te maken. Dat zal voor velen zeer bezwaarlijk zijn en in elk geval hun geloof op een zeer ernstige proef stellen.

Elke weifelende houding zal dan noodlottig zijn. Het gebed dat er geen belemmeringen mogen zijn om het verderf te ontvluchten, komt dus voor óns neer op het gebed om een nieuw hart en een vaste geest die van geen transigeren weet. Hebben we zó verstaan, wat we lezen, dan hebben we ook goed begrepen waarom nog voor ons geschreven staat: bidt dat uw vlucht niet geschiede des winters, noch op een Sabbat.

Jezus kende het menselijke hart. Hij wist, dat dit van nature tweeslachtig is, Alle halfheid en dubbelhartigheid, alle onbeslistheid en tweeslachtigheid is naar Zijn mening een verloren voorpost. In de laatste wereldoorlog die min of meer totaal gevoerd werd, hebben we reeds duidelijk kunnen zien, dat neutraliteit vrijwel onhoudbaar was. De laatste strijd tussen Christus en antichrist zal "totaler dan totaal" zijn, en wee die op twee gedachten hinkt; wie de geestelijke signatuur vertoont van de vrouw van Lot, zal zich met geen mogelijkheid op de been kunnen houden.

Dat de Heiland tegen deze houding zo dikwijls en zo ernstig gewaarschuwd heeft, is wel bewijs, dat het verschijnsel met name in de laatste dagen menigvuldig zal zijn. Trouwens, alle Schriftgegevens wijzen er duidelijk op, dat de houding van de brede schare der kerkmensen nu niet bepaald een kloeke zal zijn. Er zullen *vele* verleid worden.

Men zegt dat tengevolge van de jongste wereldoorlog de karakters veel radicaler en beslister geworden zijn.

Met name de jeugd zou feitelijk radicalist geworden zijn.

Het is mogelijk, dat dit in sommige opzichten het geval is, maar in geestelijk opzicht moet ik eerlijk bekennen, dat ik er weinig van heb bespeurd.

Generaliseren is ook hier ongeoorloofd.

Er lopen ook nu nog prachtexemplaren tussen door,

Maar dat zijn zo enkele gevallen, die uitsteken boven het vlakke land der traagheid.

Kloekheid, beginselvastheid en beslistheid zijn niet bepaald de eigenschappen die ons tegenwoordig kerkvolk en nog minder het opgroeiend geslacht sieren.

Men behoeft nog geen laudator temporis acti te wezen, om te beweren, dat het zeg 40 a 50 jaar geleden beter was.

De lieden, die koers houden, en die weten wat zij willen, zijn in de kerk even zeldzaam als bekwame staatslieden in ons vaderland.

De geest van halfheid en lamlendigheid, soms op de grens van onverschilligheid, ruikt men uren in de wind.

Ik behoef daar geen voorbeelden van te geven.

Ieder kan het in z'n eigen omgeving constateren.

Er waren in de tijd van bezetting ontzettend veel bangen en halven, en het was juist die geestelijke instelling waarop de moffen speculeerden.

De antichrist zal het niet anders doen.

Wie daarom "tekenen" zien wil van de nabije komst des Heren, die lette op de geestelijke gesteldheid van zijn volk en van zich zelf. Die bidde positief, om kloeke geesten, en negatief, dat "de vlucht niet geschiede des winters".

XVII. Gebrek aan spanning

Als de Heiland (Matth. 24:40-42) zegt dat er twee op een akker zullen zijn, en twee vrouwen malen in de molen, waarvan de een aangenomen wordt, en de andere niet, dan ligt daar een gedachte in, waarop we thans nader de aandacht willen vestigen.

Ik bedoel nu niet de *scheiding* die bij Jezus komst *openbaar* zal worden tussen aangenomenen en verworpenen.

Dit is wel diep-ernstig, maar niet minder ernstig is (en daar lezen we teveel overheen) de speciale vermelding van die *akker* en van die *molen*.

Daar zit zelfs iets *tragisch* in.

Het moet ons toch eigenlijk wel ontroeren, dat Jezus de dag van zijn *wederkomst* moet tekenen als een gewone *werkdag*, waarop ieder gewoon met z'n dagelijks werk bezig is, de een gaat naar zijn akker, de tweede zwoegt in de molen, de derde is bezig met zijn koopmanschap.

Niemand verwacht blijkbaar iets bijzonders.

Het leven gaat z'n gewone gang, en iedereen wordt er ten volle door in beslag genomen.

De spanning ontbreekt volkomen.

Dit is allemaal zo teleurstellend en zo tragisch, omdat het hier gaat om de *grote dag des Heren*, de wederkomst van Christus, de komst van een Bruidegom, om zijn bruid af te halen.

Men zou dus eerder verwacht hebben, dat Jezus die dag vergeleken had, niet met een *werkdag*, maar met een *feestdag*.

De terugkeer van Jezus betekent immers het grootste festijn, het einde van alle ellende, zoals de terugkeer der koningin gepaard ging met de bevrijding van tirannie.

Op onze nationale feestdagen legt ieder zoveel mogelijk het werk neer.

Komen bovendien nog de koningin of de prins of prinses stad of dorp bezoeken, dan ziet ieder gespannen uit naar de komst van de koninklijke stoet. Ieder is in feest-tooi, de vlaggen gaan uit, er ligt een glans in de ogen en de spanning trilt door de rijen. Wie denkt er nu vandaag aan z'n akker of aan z'n molen?

Iets soortgelijks zou men verwachten bij de komst des Heren.

Zoals de koninklijke stoet voorafgegaan wordt door herauten, zo kondigen de "tekenen der tijden" 's Heren wederkomst aan.

Het zou dus te verwachten zijn, dat de spanning bij het uur steeg. Het tegendeel blijkt helaas het geval te zijn.

Als de Bijbel de wederkomst des Heren tekent, dan is de entourage op het schilderij geen jubelende menigte, maar.... een akker met dampende paarden voor een ploeg en een molen met zwoegende vrouwen. Meer niet!

Alles is zo gewoon en vlak.

Niemand denkt er meer aan, gespannen uit te zien naar de wolkenwagen of te luisteren, of hij Gods bazuin ook hoort klinken.

En het is niet alleen "de wereld" die in de materie is verstijfd en in de arbeid is ondergedoken, doch ook uit de "kerk" is de spanning geweken. En op die akker en in die

molen bevinden zich naast hen die *niet* aangenomen worden ook.... de anderen!

Een van de ernstigste "tekenen der tijden" blijkt dus te zijn, dat schier niemand meer 's Heren komst verbeidt. O, ja, er zullen er zijn! Evenals er tijdens Elia een overblijfsel was van zeven-duizend, en evenals bij 's Heren eerste komst er vromen waren, die de vertroosting Israëls verwachtten.

Zo zijn er in de eindtijd, die worstelend bidden.

Die in die vreselijke tijd uitzien naar boven en smeken: Geef 't wild gediert' dat niets in woën ontziet De ziele van Uw tortelduif niet over.

Maar dit aantal is verdwijnend klein. De Zoon des mensen, als Hij komt, zal Hij ook geloof vinden op de aarde? Verreweg de meesten zijn moe geworden, de spanning is gezakt, de geestelijke energie verlamd, de interesse voor de *feestzaal* is verlegd naar die van de *akker* en de *molen!*

De kerk heeft het artikel van de wederkomst van Christus wel als een kostbaar document weggeborgen in haar archieven, maar het heeft nagelaten haar leven te beheersen, gelijk de komst van haar kind het hele leven der aanstaande moeder beïnvloedt.. ..de kerk is niet meer in verwachting!

Bij die akker en die molen heeft Jezus natuurlijk gedacht aan het leven van zijn tijd.

Overgezet in de taal van onze tijd, betekent dit, dat de treinen aankomen en vertrekken als altijd, dat de fabrieken draaien en de motoren zwoegen. De kinderen gaan naar school, moeder is in huis bezig met haar werk en vader is misschien op reis. De vloot vaart uit, kandidaten zwoegen voor hun examen.... en dan schrijft God plotseling onder dit alles het woord: *einde!* Zó gewoon gaat alles, en tegelijk zó catastrofaal, zoals er nog nooit een catastrofe in deze wereld gezien is.

Men zou olijk geven alles wat hier gezegd is, verkeerd begrepen te hebben, als de conclusie werd getrokken, dat werken op de akker of in de molen feitelijk zondige, of althans ongeestelijke, profane bezigheden zouden zijn.

Dit is natuurlijk in 't minst niet het geval.

En allerminst wordt ons hier gezegd, hoe wij onze dagelijkse levenshouding moeten verwaarlozen vanwege het gespannen uitzien naar de wederkomst des Heren.

De zonde schuilt noch in de akker, noch in de molen.

Maar de zonde schuilt in het glansloze van het leven, in het feit, dat de spanning van het geloof en van de hoop en van de liefde er uit weggeleden is, <n dat er niets anders dan die akker en die molen is overgebleven.

Als wij goed opletten, zien we de symptomen van dat spanningsloze en feestloze christendom. Of eigenlijk, men behoeft er niet eens goed voor op te letten, je merkt dat zo maar!

Er zijn spanningen genoeg in onze tijd.

Daar is de spanning over de toekomst van Nederlands-Indië.

Massa's mensen komen daarvoor in beweging! Gelukkig!

In Rotterdam juichten zesduizend mensen Schouten toe, las ik in een van de dagbladen, maar met de beste wil van de wereld zou ik geen kans zien, zoveel mensen op de been te brengen, om Jezus toe te jubelen, of ze warm te krijgen voor de verwachting van zijn wederkomst.

Spanning? Och, 't mocht wat! We zitten 's Zondags in de kerk met verveelde gezichten, en de voornaamste spanning bestaat daarin, wanneer hei ."amen" zal worden uitgesproken. Wij geloven allemaal onomstotelijk aan de wederkomst van Christus, maar *verwachten* doen we 't feitelijk geen van allen meer. Hebt u wel ooit op Hem gewacht, zoals een moeder wacht op een brief van haar zoon in Indië, die al wekenlang niets van zich liet horen? Kunt u begrijpen, wat een spanning er zit in het wachten? Wachten is geen passiviteit, maar de heftigste activiteit. Er trilt iets in en er brandt iets in. Maar ons christendom is zó passieloos" en verveeld, en traag en futloos en alledaags geworden, zo geüniformeerd en onpersoonlijk, dat zowaar de akkers en de 'molens er nog feestelijk bij afsteken.

De grote feestdag, de bevrijdingsdag der wereld, de klaterende bruiloft des Lams is nabij, de dag der eeuwige intimiteit van Bruidegom en bruid, de glorie van een nieuwe aarde en de zondeloze wereld, het staat allemaal te komen, vlak voor de deur, en er is niemand die blij is, en de bergen en heuvelen mogen vrolijk geschal maken, maar de kinderen des koninkrijks zwijgen in alle talen, de bomen mogen in de handen klappen, maar de opper-zangmeesters laten hun stem nauwelijks horen. En terwijl zo de "tekenen der tijden" overweldigend op ons aankomen, niet in schokkende, apocalyptische paardenhoeven, maar in de grauwe alledaagsheden van malende molens en geurende akkers, zijn er zowaar nog lieden die vragen: Waar blijft de belofte van zijn toekomst, wij wilden wel.... een teken zien!